

บทที่ 10

การควบคุมทางสังคม

พญ. ภรพันธ์ จารุณ

สังคมกับมนุษย์ (บุคคล) เป็นสิ่งสองสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ สังคมจะเป็นสังคมอยู่ได้ก็ต้องมีบุคคลมาร่วมกันอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อน เมื่อบุคคลหลายๆ คนมาร่วมกันแล้วก็เกิดความสัมพันธ์ติดต่อกัน และได้ร่วมกันพัฒนาความสัมพันธ์ที่มีต่อกันให้เพิ่มพูนเป็นระเบียบแบบแผน ผู้พันธ์ซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น (ไฟท์ร์ เครื่อแก้ว : 2513; หน้า 42) บุคคลจะต้องอาศัยสังคม เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการทางร่างกาย การได้รับการปกป้องรักษาความปลอดภัย และความมั่นคงในชีวิต ความสะดูรสนบายน้ำต่างๆ การศึกษา การอาชีพ การคหบhaft สมาคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง บุคคลจะต้องอาศัยสังคมในการสนองตอบความต้องการต่างๆ อันได้แก่

1. ความต้องการทางร่างกาย
2. ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคงในชีวิต
3. ความต้องการเข้ารวมกลุ่ม ความต้องการความรัก และความต้องการได้รับการยอมรับ
4. ความต้องการได้รับการนับถือ การเดราพและความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง
5. ความต้องการที่แท้จริงของตนเอง

(Schulz and Rodgers: 1975; p.155)

ความต้องการทางร่างกาย (biological needs) คือความต้องการอาหาร อากาศ น้ำ ที่อยู่อาศัย และความต้องการทางเพศ ซึ่งเป็นความต้องการขั้นแรกหรือขั้นต่ำสุดซึ่งมาสโลัวเห็นว่า ความต้องการดังกล่าวบุคคลและสัตว์มีเมื่อนๆ กัน และเขาเห็นว่าคนเราต้องได้รับการบำบัดความต้องการขั้นต่ำพ้อยประมาณ จนไม่ยุ่งยากใจเสียก่อน ความต้องการชั้นสูงจึงจะตามมา ซึ่งสังคมต่างๆ ในโลกให้การบำบัดความต้องการทางร่างกายของสมาชิกสังคมแตกต่างกันไป ทั้งนี้ด้วยข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีเป็นปัจจัย เช่นในสังคมที่พัฒนาแล้ว อาทิประเทศไทย อเมริกาสามารถให้การบำบัดความต้องการทางร่างกายแก่สมาชิกของเขามากกว่าสังคมด้อยพัฒนา หรือสังคมที่กำลังพัฒนา อันได้แก่ประเทศในทวีปแอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคงในชีวิต (safety and security needs) คนต้องการมีความปลอดภัยและความมั่นคงในชีวิตทั้งทางร่างกาย ทรัพย์สิน และจิตใจ โดยมีความมั่นใจเพียงพอว่าตนเองจะไม่ต้องทนทุกข์ทรมานในเรื่องนั้นๆ เช่นไปไหนมาไหนไม่ถูกจับล้วน ข่มขืนหรือมีคนเคยทำให้สูญเสีย

ความต้องการเข้ารวมกลุ่ม ความต้องการความรักและความต้องการได้รับการยอมรับ (needs for belongingness, love and acceptance) โดยที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ดังนั้น มนุษย์จึงมีความต้องการเข้ารวมกลุ่มเพื่อก่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชีวิต มนุษย์หากที่จะอยู่อย่างโดดเดี่ยว ทั้งนี้ เพราะอย่างน้อยมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว มีพ่อแม่ พี่น้อง บุตร ตา ยาย ดังนั้น มนุษย์ต้องการเข้ารวมกลุ่มแบบปฐมภูมิเป็นเบื้องแรก และต้องการเข้ารวมกลุ่มแบบทุติยภูมิต่อไปเมื่อจำเริญวัยสูงขึ้น นอกจากนั้นมนุษย์ยังต้องการความรักอย่างน้อยจากบิดามารดา ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง สามีภรรยา และคนอื่นๆ อนึ่งในการอยู่ในสังคมของมนุษย์ บุคคลต้องการได้รับการยอมรับจากคนอื่นๆ เช่น บุตรต้องการได้รับการยอมรับจากบิดามารดา หรือบิดามารดาต้องการได้รับการยอมรับจากบุตร ครูอาจารย์ต้องการได้รับการยอมรับจากลูกศิษย์ ฯลฯ และบุคคลต้องการได้รับการยอมรับว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเขาเป็นส่วนหนึ่งที่จะยังประโยชน์ให้แก่สังคม

* ความต้องการได้รับการนับถือ การเคารพ และความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (needs for self-respect and self-esteem) บุคคลในสังคมต้องการความต้องการดังกล่าว เริ่มจากครอบครัว เป็นเบื้องต้น เราจะพบว่าบิดามารดาต้องการได้รับการนับถือและเคารพจากบุตร และถ้าเราไว้ใจระหว่างต่อไปอีกจะพบว่าบุคคลต้องการได้รับการนับถือและเคารพจากบุคคลอื่นๆ ในสังคม ในด้านความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงจะเห็นว่าบุคคลมีความต้องการความมีหน้ามีตาในสังคม มีความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงในสังคม

ความต้องการที่แท้จริงของตนเอง (the need for self-actualization) เป็นความต้องการขึ้นสูงสุดของมนุษย์ ซึ่งขึ้นนี้บางคนขึ้นถึงบางคนขึ้นไม่ถึง ในขึ้นนี้บุคคลจะทำในสิ่งที่ตนเองถนัด ด้วยความเต็มใจอย่างยิ่ง ทำเพื่อการกระทำนั้นๆ โดยมิได้หวังแม้เกียรติยศชื่อเสียงของตนเอง บุคคลที่บรรลุ the need for self-actualization เช่น ไอส์泰น์ เบโซ่เพน ประธานาธิบดีลินคอล์น เป็นต้น

การที่บุคคลจะบรรลุขั้นต่อๆ กันนี้อยู่กับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และภาระเมือง เช่นสังคมใดมีสภาพแวดล้อมที่ขาดความปลอดภัยในชีวิต หรือมีสภาพทางเศรษฐกิจแร้นแค้น ยากจน การที่จะบรรลุถึงขั้นสูงๆ เป็นไปได้โดยยาก อนึ่ง บุคคลจะบรรลุความต้องการขั้นสูงๆ ได้ก็ต่อเมื่อเขาได้บรรลุความต้องการขั้นต้นๆ มาแล้ว

เมื่อพิจารณาถึงความต้องการของมนุษย์ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าหากปราศจากสังคม แล้ว มนุษย์ยากที่จะบรรลุความต้องการต่าง ๆ ดังกล่าว นอกจากนั้น หากมนุษย์ที่เกิดมาแล้วอยู่นอกภาวะสังคมความเป็นมนุษย์แบบที่เราพบเห็นจะมีเพียงรูปร่างหน้าตาเท่านั้น ส่วนพฤติกรรมจะแตกต่างจากมนุษย์ปกติทั่ว ๆ ไปซึ่งในเรื่องนี้จะเห็นได้จากการณ์ของเด็กหญิงแอนนา อิสสະเบล และกมลา (อ่านรายละเอียดในบทที่เกี่ยวกับมนุษย์วิทยา) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ามนุษย์ (บุคคล) กับสังคมเป็นสิ่งสองสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้

จากความต้องการของมนุษย์ต่างๆ จึงเป็นหน้าที่ของสังคมที่พึงต้องสนองตอบความต้องการข้างต้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันสังคมสลายตัว (disorganizationn of society) โดยสังคมจะต้องพยายามสร้างดุลยภาพ (equilibrium) ให้เกิดขึ้นภายในสังคม โดยป้องกันมิให้ส่วนประกอบขั้นมูลฐานของสังคม ตัวบุคคล และระบบที่เปลี่ยนแบบแผนแห่งระบบสมัพนาร์ที่บุคคลได้ร่วมกันสร้างขึ้น ไม่ให้ได้รับความกระทบกระเทือน หากส่วนประกอบขั้นมูลฐานของสังคมดังกล่าวได้รับความกระทบกระเทือนไม่เกิดดุลยภาพ สังคมจะสลายตัวไปในที่สุด เพื่อป้องกันการสลายตัวของสังคม จึงเป็นหน้าที่ของสังคมที่จัดต้องรักษาลักษณะดังต่อไปนี้ไว้คือ

1. สังคมต้องสนองความต้องการมูลฐาน (basic needs) ของบุคคล ความต้องการมูลฐานของบุคคลที่สังคมจะต้องมีไว้ตอบสนองก็แบ่งออกได้หลายอย่าง คือ

ก. ความต้องการภายในร่างกาย (biological needs) เช่นน้ำ อาหาร ที่อยู่อาศัย ยาารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ความต้องการทางเพศ (ปัจจัยสีและเพศ) เน้นสิ่งจำเป็นที่สุดก่อน

ข. ความปลอดภัยแห่งชีวิต (physical safety)

ค. ความสุขทางใจ (psychological needs)

2. สังคมต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจ (participation) ในกิจกรรมสำคัญจากสมาชิกอย่างเพียงพอ

3. สังคมจะต้องมีการสืบแทน (recruitment) ทั้งทาง “คน” และทาง “วัฒนธรรม”

4. สังคมต้องมีระเบียบ (order) หรือการควบคุม (social control) อย่างเพียงพอ (ไฟ窈ร์ เครื่องแก้ว : 2513 หน้า 42-53)

เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ (บุคคล) ในสังคม และการรักษาไว้ซึ่งลักษณะต่างๆ อันเป็นภาระหน้าที่ของสังคม สังคมจึงจำเป็นต้องจัดระบบต่างๆ ที่จำเป็นของสังคมเพื่อสนองความต้องการของบุคคลและภาระหน้าที่ของสังคมให้เกิดสัมฤทธิผล

Lenski และ Lenski ผู้แต่งหนังสือ Human Societies ได้จำแนกระบบต่างๆ ที่จำเป็นของสังคมไว้ 6 ประการด้วยกันคือ (1) ระบบการสื่อสาร (2) ระบบการผลิต (3) ระบบการจ้างงาน จ่ายเงิน (4) ระบบการป้องกัน (5) ระบบการสืบแทน และ (6) ระบบการควบคุมทางสังคม (Lenski and Lenski : 1974 ; p.28-29)

ระบบขั้นพื้นฐานอันแรกของทุกๆ สังคมคือระบบการสื่อสาร (a system of communication) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น (sine qua non) ของทุกๆ องค์กรทางสังคม ทั้งสังคมของสัตว์และสังคมมนุษย์เป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องให้สมาชิกของสังคมสามารถแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน ในสังคมของสัตว์ระบบการสื่อสารเป็นไปในรูปของการใช้ สัญญาณ (signals) ในสังคมมนุษย์ใช้ทั้งสัญญาณ (signals) และสัญลักษณ์ (symbols) สังคมยิ่งซับซ้อน (complex society) มากเท่าใด ระบบการสื่อสารยิ่งซับซ้อนมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

ระบบที่จำเป็นขั้นพื้นฐานประการที่สองของสังคมคือ ระบบการผลิต (a system of production) ถ้าต้องการให้สังคมคงอยู่ สังคมจำต้องพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อแสวงหาวัตถุดิบมาสนองตอบความต้องการของสมาชิกสังคมให้เพียงพอ

ระบบที่จำเป็นขั้นพื้นฐานประการที่สามคือ ระบบการจ้างงาน จ่ายเงิน (a system of distribution) เป็นระบบที่กระจายทรัพยากรไปสู่สมาชิกตามความต้องการและจำเป็นของสมาชิก ซึ่งเป็นหน้าที่ของสังคมที่จะกระจายทรัพยากรให้สมาชิกสังคมส่วนใหญ่ได้รับความพอใจ

ระบบที่จำเป็นขั้นพื้นฐานประการที่สี่ของสังคมคือ ระบบการป้องกัน (a system of defense) เป็นหน้าที่ของทุกๆ สังคมที่จะต้องพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อปักป้องสมาชิกของตนให้ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งเป็นศัตรูร้ายกาจของมนุษย์ในสังคม และป้องกันการรุกรานจากศัตรูซึ่งเป็นมนุษย์สังคมอื่นๆ ซึ่งระบบการป้องกันนี้อาจกล่าวได้ว่าไม่มีสังคมใดประสบผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และแม้แต่ในอนาคตก้าว ทั้งนี้เพราะว่าโรคภัยไข้เจ็บยังคงมีอยู่ และศัตรูซึ่งเป็นมนุษย์ด้วยกันก็ยังคงมีอยู่ ระบบการป้องกันนี้ยังหลักที่ว่า สังคมจะอยู่รอดได้หากต่อเมื่อสมาชิกสังคมปลอดภัยจากสิ่งดังกล่าวแล้ว ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องพยายามพัฒนาสมาชิกให้มีพลานามัยสมบูรณ์เพื่อทำงานให้สังคม เพื่อเลี้ยงดูลูกหลานของสมาชิกสังคมสืบท่อไป ดังนั้น ระบบการป้องกันจึงรวมทั้งองค์ประกอบของกำลังทหารและการแพทย์

โดยที่ความตายเป็นสิ่งที่บุคคลไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น สิ่งจำเป็นประการที่ห้าของทุกๆ สังคมได้แก่ ระบบการสืบแทนสมาชิกสังคม (a system of member replacement) ทั้งทางบุคคลและทางวัฒนธรรม อันได้แก่ ภาษา ทักษะหรือความชำนาญ กฎระเบียบ และประเพณี

ในวัยหนุ่มสาวสมาชิกสังคมจะต้องช่วยเหลือกัน อาทิเช่น ครอบครัว โดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจ สิ่งต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วต้องใช้เวลาเรียนรู้กระบวนการต่างๆ อย่างกว้างขวาง และซับซ้อนเป็นระยะเวลานานปี การบวนการดังกล่าวคือการเรียนรู้หรือการอบรมให้เรียนรู้สังคม (socialization)

สิ่งจำเป็นประการที่หก ทุกสังคมจะต้องมีระบบการควบคุมทางสังคม (a system of social control) ความจำเป็นนี้อยู่บนความจริงที่ว่า ขณะที่เรายังไม่ได้เข้าสังคมในการไปมีความสัมพันธ์ กับคนอื่น ๆ นั้น สังคมจะสอนให้เราทราบถึงวิถีทางต่าง ๆ ใน การปฏิบัติตนในสังคมและระบบ การควบคุมทางสังคมจะพัฒนาเมื่อมีเงิน “กลไก” ช่วยให้เราประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่สังคมคาดหวังว่าควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไร ระบบการควบคุมทางสังคมอาจจำแนกออกได้เป็น 2 ประการคือ (1) เป็นระบบของกฎระเบียบและค่านิยมที่ต้องยอมรับไปปฏิบัติและระบบของ ความเชื่อที่เป็นเหตุผลของกฎระเบียบและค่านิยมดังกล่าว (2) ระบบการให้รางวัล (rewards) และการลงโทษ (punishment) เพื่อจูงใจให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตามในสิ่งที่สังคมยอมรับ นัก สังคมวิทยาเน้นว่าในทางปฏิบัติไม่มีระบบการควบคุมใดมีประสิทธิภาพเท่ากับการบังคับใช้ (sanctions) นั่นคือ การให้รางวัลและการลงโทษนั้นเอง ซึ่งใช้บังคับบุคคลโดยคนอื่น ๆ การบังคับ ใช้ด้วยการให้รางวัลและการลงโทษ บุคคลเรียนรู้ได้จากการอบรมให้เรียนรู้ทางสังคม (socialization)

การควบคุมทางสังคม (Social control)

กรรมวิธีหรือบวนการ (processes) ต่าง ๆ ในการควบคุมสังคม (social control) จะแสดงออกในรูปของกลไกต่าง ๆ ที่สมาชิกสังคมใช้ป้องกันพฤติกรรมที่ผิดนัยสังคมหรือพฤติกรรม ที่เปี่ยงเบนจากปกติ (deviancy) มิให้เกิดขึ้น หรือป้องกันมิให้พฤติกรรมดังกล่าวที่เกิดขึ้นแล้วมี ผลเสียหายต่อสังคมอย่างรุนแรง

(Alvin L. Bertrand : 1967 ; p.281)

Richard T. Lapiere กล่าวไว้ว่า การควบคุมสังคมมุ่งไปในทางของการวินิเคราะห์พฤติกรรม ทางวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ สถานภาพ (status) สถานภาพของกลุ่ม และบรรทัดฐานสังคม (group and norms) ค่านิยม (value) การหดตึงทางสังคม (social isolation) การควบคุมแบบ เผด็จการ (autocratic control) การควบคุมแบบประชาธิปไตย (democratic control) วิกฤติการณ์ ทางสังคม (social crisis) และความเชื่อทางศีลธรรม (demoralization) โดยมุ่งที่จะให้แต่ละคน ประพฤติและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของสังคมที่วางไว้ (จีรพร ภานุจันทร์ อ้างถึง Lapiere : 2520 ; หน้า 12-13)

Martindale กล่าวว่า “การศึกษา การควบคุมสังคมเป็นสังคมวิทยาที่เกี่ยวกับว่าทำ อย่างไรที่จะให้ระเบียบสังคมดำเนินอยู่ได้” (Bertrand 1967 อ้างถึง Martindale ; p.281)

Bredemire และ Stephenson “ได้ให้คำจำกัดความของกลไกควบคุมทางสังคม (social control mechanisms) ซึ่งช่วยให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้กระจงขึ้นว่า “ทุกอย่างที่สังคมจัดเตรียมขึ้นเพื่อป้องกันความกดดันตึงเครียด (strains) หรือเพื่อป้องกันความกดดันตึงเครียดที่ยังผลให้เกิดพฤติกรรมผิดสังคม (deviance)” (Bertrand 1967 อ้างถึง Bredemeier and Stephenson : p.281)

Martindale ยังชี้ให้เห็นต่อไปว่าอิทธิพล (influence) และอำนาจ (power) เป็นสิ่งจำเป็นในอันที่จะดำเนินความเป็นระเบียบเรียบร้อย ถ้าพิจารณาตามนัยนี้ การควบคุมทางสังคมอาจให้ความหมายว่าเป็นการ “รักษาไว้ซึ่งอิทธิพลและอำนาจ” (Bertrand 1967 อ้างถึง Martindale ; p.281)

อย่างไรก็ตามเขาก็ระบุว่าการควบคุมพฤติกรรมผิดสังคมเป็นเพียงหน้าที่ของอำนาจอย่างหนึ่งเท่านั้น

ที่จุดนี้ เราจะต้องทำความเข้าใจว่า กรรมวิธีหรือขั้นตอนการการควบคุมทางสังคมนั้น แบ่งแยกอย่างต่อเนื่องกัน ซึ่งอาจจำแนกออกตามระดับความแตกต่างของพฤติกรรมได้เป็น 4 ประการ คือ (Bertrand 1967 : p.282)

1. เป็นกรรมวิธีที่ใช้ป้องกันสถานการณ์ที่จะพัฒนาไปสู่พฤติกรรมที่ผิดหรือเบี่ยงเบน (deviance) สังคม
2. เป็นกลไกที่จะจัดการความตึงเครียดหลังจากที่พฤติกรรมผิดสังคมเกิดขึ้นแล้ว
3. เป็นกลไกตรวจสอบและเปลี่ยนแปลงสาเหตุของพฤติกรรมผิดสังคม
4. เป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมกลุ่มโดยหล่อหลอมมิติมหาชนให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์

(Kimball Young : 1963 ; p.244-245)

วิธีการควบคุม : The means of control

การควบคุมอาจเป็นได้ทั้งเชิงบวกหรือเชิงลบ (positive) และเชิงนิเสธหรือเชิงลบ (negative) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการควบคุมเป็นทั้งการให้รางวัล (rewards) และการลงโทษ (punishments) ซึ่งอาจจะกระทำทั้งโดยการใช้กำลังบังคับอย่างเปิดเผย (overt force) หรือโดยการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ (symbols) ซึ่งได้แก่สิ่งที่ใช้เป็นเครื่องหมายแทนอีกสิ่งหนึ่ง การแสดงท่าทาง คำพูด ข้อความที่เขียน

วิธีการควบคุมเชิงนิสัยรวมถึงการระงับสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ตามธรรมชาติ เช่น การห้ามมิให้มีเสรีภาพในการพูดตลอดจนการลงโทษทางร่างกายอย่างเปิดเผย

วิธีการควบคุมเชิงปฏิฐานาได้แก่ การให้รางวัลในระดับต่าง ๆ กัน นับตั้งแต่รางวัลที่เป็นสัญลักษณ์ (symbolic rewards) เช่น เหรียญตราเกียรติยศ ตลอดจนสิ่งที่กำหนดสถานภาพอันได้แก่ รางวัลทางวัตถุต่าง ๆ (physical rewards) อาทิเช่น ความมั่งคั่ง ทรัพย์สินเงินทอง และอำนาจเหนือบุคคลอื่น

วิธีการควบคุมไม่สามารถแยกพิจารณาส่วนใดส่วนหนึ่งโดยเว้นการพิจารณาวิธีการควบคุมอื่น ๆ ดังนั้น เราจะต้องทำความเข้าใจวิธีการควบคุมแต่ละระดับซึ่งต่อเนื่องกัน นับตั้งแต่การให้รางวัลเชิงปฏิฐาน (positive rewards) ต่าง ๆ ตลอดจนถึงการลงโทษขั้นสูงสุดคือ ประหารชีวิต ด้วยอย่างของวิธีการบางประการที่ใช้ในการควบคุมซึ่งแต่ละระดับต่อเนื่องกัน เช่น

วิธีการควบคุมโดยการให้รางวัลเชิงปฏิฐานต่าง ๆ และรางวัลทางวัตถุโดยตรง เช่นการให้รางวัล เงิน รางวัล และรางวัลทางวัตถุต่าง ๆ เช่น ความมั่งคั่ง อำนาจเหนือผู้อื่น	วิธีการควบคุมที่เป็นสัญลักษณ์เชิงปฏิฐาน (positive symbolic)	วิธีการควบคุมที่เป็นสัญลักษณ์เชิงนิสัย (negative symbolic)	วิธีการควบคุมเชิงนิสัยด้วยวิธีการลงโทษทางร่างกายทางร่างกายโดยตรง เช่นการลงโทษด้วยการทำซับซ้อน เช่น การซุบซิบในทางได้แก่การส่งให้เลิกดี การจูงใจและการปฏิบัติการซู่ว่าจะไม่ชราชวนเชื่อ การลงโทษ การตรวจสอบ เนรเทศออกจากรุ่มไม้มะนา ภารยกย่อง การดำเนินการด้วยตัวหนอนตีเตียน การทราบร่างกาย สรรสบริญญาณ เช่น การให้เหรียญตราเกียรติยศที่เป็นสิ่งแสดงถึงความสามารถของบุคคลต่าง ๆ ทางร่างกาย เช่น การพูดจาเยาะเยี้ย ทางร่างกาย ทางร่างกายโดยตรง เช่น การกักขัง จำกัดกักกัน ทางร่างกาย การตั้งฉาวยา การปรับ การทดสอบ การตั้งสมญานาม ค่าเสียหาย การตรวจค้น การซุบซิบในทางไม่มีดี
---	---	--	--

วิธีการควบคุมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นเป็นสิ่งที่เราพบเห็นอยู่เป็นประจำในสังคม จึงไม่จำเป็นที่ต้องนำมาอธิบายแยกแยะ ณ ที่นี่

การควบคุมจะเกิดขึ้นเพื่อขัดความขัดแย้งระหว่างบุคคลต่าง ๆ หรือกลุ่มต่าง ๆ และความขัดแย้งนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับองค์การทางสังคม

การใช้วิธีการควบคุมต่าง ๆ ในระดับที่ไม่เป็นทางการ (informal) “ได้แก่การพูดจา วิถีประชา الجاري และมติมหาชน การใช้วิธีการควบคุมในระดับที่เป็นทางการ (formal) ”ได้แก่ การบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เป็นลายลักษณ์ อักษร คำพิพากษาที่ผ่านมาแล้ว หลักเกณฑ์ที่เป็นทางการรวมทั้งกฎหมายบังคับของสถาบันต่าง ๆ

การควบคุมในกลุ่มปฐมภูมิ (primary group) เป็นไปโดยไม่เป็นทางการ แต่ในกิจกรรมของผู้ช่วยในการและสถาบันการควบคุมมีแนวโน้มที่เป็นทางการ ส่วนการควบคุมในกลุ่มทุติภูมิ (secondary group) เป็นไปโดยทางการ ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการควบคุมในกลุ่มปฐมภูมิและกลุ่มทุติภูมิจะได้กล่าวในหัวข้อต่อ ๆ ไป

กลไกควบคุมเป็นกลไกการควบคุมซึ่งกันและกัน : The reciprocity of control strategies
(Paul Sites : 1975 ; p.18-19)

ในการที่แต่ละพวกรแต่ละกลุ่มหรือแต่ละบุคคลมามีความสัมพันธ์กัน อำนาจในการควบคุมของแต่ละพวกรแต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มจะถูกจำกัดโดยอำนาจในการควบคุมของพวกรกลุ่ม หรือบุคคลอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กันและการใช้กลวิธีการบังคับต่าง ๆ มาก หมายซึ่งจะได้อธิบายในหัวข้อต่อ ๆ ไป อนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าทุกคน ทุกกลุ่มหรือทุกพวกรมีอำนาจในการควบคุมด้วยกันทั้งนั้น และพฤติกรรมของทุกคนทุกกลุ่ม หรือทุกพวกรถูกควบคุมในระดับต่าง ๆ กันโดยคนหรือกลุ่มพวกรอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างเช่น ในการมีความสัมพันธ์กันระหว่างผู้เป็นนายกับผู้เป็นทาส ถ้ามองอย่างผิวเผินเราอาจจะเห็นว่าผู้เป็นนายมีอำนาจควบคุมทาส โดยเด็ดขาด และพฤติกรรมของผู้เป็นนายนั้นไม่มีสิ่งใดที่จะควบคุมเขาได้ แต่ถ้ามองอย่างลึกซึ้งแล้วจะเห็นว่าถ้าผู้เป็นนายต้องการบังคับให้ทาสเป็นทาสรับใช้เขาต่อไปและให้ทาสทำงาน ผู้เป็นนายก็จะต้องมีทรัพย์สินเพื่อจัดหาอาหารและที่อยู่อาศัยให้ทาสของเขา ถ้าผู้เป็นนายปราศจากทรัพย์สินเสียแล้วเขาก็จะปราศจากอำนาจในการควบคุมทาสของเขา เขายاจะต้องขายทาสไปให้คนอื่น ๆ หรือถ้าหากนายต้องการป้องกันไม่ให้ทาสหนีเขา ก็จะต้องสร้างที่ควบคุมหรือจ้างผู้ควบคุม นอกจากนี้นายจะต้องระมัดระวังมิให้พวกราษฎร์ด้วยกันแม้ข้อก่อการจลาจล สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วนั้นเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของนายเพื่อที่เขาจะดำเนินไว้ซึ่งสถานภาพที่เขามีอยู่ จากตัวอย่าง “นายกับทาส” เกี่ยวกับเรื่องความแตกต่างของอำนาจดังกล่าวแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่ากลวิธีควบคุมนั้นเป็นการควบคุมซึ่งกันและกันเสมอ (control is always reciprocal) การควบคุมซึ่งกันและกันคือ ขบวนการจัดระเบียบสังคม และการพยายามที่จะควบคุมพฤติกรรมคนอื่น ๆ เป็นการทำให้พฤติกรรมของตัวเองถูกควบคุมด้วยอย่างหนึ่ง การควบคุมซึ่งกันและกันยังมีตัวอย่างอีกมากมายเช่น การ

ควบคุมชึ้งกันและกันระหว่างมารดา กับบุตร บิดา กับบุตร บิดามารดา ครู-นักเรียน ผู้ปกครอง-ผู้ถูกปกครอง เป็นต้น

เมื่อเราพิจารณาถึงเรื่องอำนาจในการควบคุมของบุคคลหรือกลุ่มหรือสังคม เราจะเห็นว่าบ้างคน บางกลุ่ม หรือบ้างสังคมจะมีความสามารถในการควบคุมมากกว่าคนอื่น กลุ่มอื่น หรือสังคมอื่นอย่างเห็นได้ชัด แม้ว่าทุกคนหรือทุกกลุ่มที่มีความสามารถพัฒนาดี มีอำนาจในการควบคุมบ้างอย่าง แต่บ้างคนหรือบ้างพากมีอำนาจในการควบคุมมากกว่า เช่น ในโครงสร้างทางสังคมของสถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย นักศึกษาย่อมมีอำนาจหน่อยกว่าอาจารย์ การบริหารระดับคณะและการบริหารระดับมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ เพราะมหาวิทยาลัยให้บ้างสิ่งที่นักศึกษา ประธานาธิค์ความรู้จนกระทั่งถึงปริญญา นักศึกษาจึงถูกบังคับโดยกฎหมายท้องมหาวิทยาลัยที่ว่างระเบียบไว้ หรืออาจารย์เป็นผู้กำหนดว่าในวิชาหนึ่ง ๆ นั้นท่านจะต้องศึกษาหัวข้ออะไรบ้าง จะออกข้อสอบอย่างไร วัดผลการศึกษาอย่างไร ซึ่งอาจารย์ก็ถูกควบคุมโดยกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย นักศึกษาถูกควบคุมโดยทั้งอาจารย์และกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย ดังนั้นจะเห็นว่ามหาวิทยาลัยนั้นมีอำนาจมากกว่านักศึกษา ถ้าหากศึกษาต้องการมีอำนาจในการควบคุมมากขึ้นอาจไปร่วมกับนักศึกษาคนอื่น ๆ ในระดับของชุมชนหรือสโมสร ชุมชนหรือกลุ่มหรือสโมสรที่มีการร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งอาจจะสามารถเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดระเบียบของสังคมในมหาวิทยาลัยที่มีอยู่ด้วยการเปลี่ยนแปลงระบบการควบคุมชึ้งกันและกันในการมีความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับอาจารย์หรือระหว่างนักศึกษา กับผู้บริหารมหาวิทยาลัย

กลไกการควบคุมในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล : Control strategies in interpersonal relations

นักจิตวิทยาชื่อ Erving Goffman ซึ่งเขียนหนังสือชื่อ The Presentation of Self in everyday life ได้ให้ความกระจงในเรื่องวิธีการที่จะพยายามทำให้ได้รับการยอมรับโดย Goffman ผุดถึง staging and performance คือการจัดเตรียมสถานที่และการวางแผนตัวในการปฏิสัมฐานหรือการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคม (Paul Sites : 1975 ; p.19 อ้างถึง Goffman Erving)

เข้าใจให้เห็นว่าบุคคลมีการเตรียมการ (staging) เช่น การจัดเตรียมสถานที่และมีการวางแผนตัว (performance) ในการปฏิบัติก่อนการเลือกสรรบุคคลที่จะมีความสัมพันธ์ด้วย ถ้าสามารถภาระในชั้นกลางมีแผนการที่จะจัดงานสังสรรค์กับเพื่อน ๆ ของเข้า เขายังมีการเตรียมการจัดสถานที่ (prepare stage) โดยทำความสะอาดบ้าน จัดวางเครื่องเรือนให้เหมาะสม เตรียมอาหารอย่างสวยงาม จัดหาราสารที่สมควรมาไว้ในที่ที่เหมาะสม รวมทั้งช้อนหนังสือที่ไม่เหมาะสม ให้เด็ก ๆ นอนหรืออยู่กับพี่เลี้ยง เพื่อทำให้สถานที่ต้อนรับแขกมีบรรยากาศที่ประทับใจแขกผู้รับเชิญ และการวางแผนตัวในการต้อนรับเขาได้ซักซ้อมวิธีการต่าง ๆ และพร้อมที่จะปฏิบัติทันทีที่แขกผู้รับเชิญมาถึง เริ่มต้นด้วยการกล่าวคำต้อนรับที่ถูกใจ และมีการซักซานพูดคุยถึง

เรื่องราคานั้น ภาคยนตร์ เมื่อถึงเวลาอันควรจะมีการเสิร์ฟอาหารและเครื่องดื่มที่เหมาะสม ส่วนแรกผู้รับเชิญก็ตระหนักถึงวิธีการแต่งกาย วิธีการพูดจา ตลอดจนกิริยามารยาทด้วยความประยามปฏิบัติตนในสิ่งที่จะได้รับการยอมรับจากคนอื่น ๆ ในสังคม ตลอดจนปฏิบัติตามกลไกในการควบคุมสังคมที่มีอยู่ การที่การจัดงานสังสรรค์มีความเป็นระเบียบตามสังคมกำหนดนั้น เป็นผลมาจากการวางแผนเตรียมงานที่ดี และมีการซักซ้อมกลไกควบคุมรายการต่าง ๆ ที่จะแสดงออกในช่วงเวลาที่สมควรและเหมาะสมโดยทั้งแขกผู้รับเชิญและเจ้าของบ้าน และการจัดเตรียมสถานที่ที่เหมาะสมของเจ้าของบ้าน

ในการpubประสังสรรค์ของสมาชิกสังคมที่อยู่ในชั้นทางสังคมที่แตกต่างกันจะมีการใช้กลไกควบคุมทางสังคมนานาชนิดที่แตกต่าง แต่เป้าหมายนั้นเหมือน ๆ กัน คือต้องการทำให้เกิดความประทับใจและสนองความพึงพอใจซึ่งกันและกันในช่วงเวลานั้นหรือเพื่อวันต่อ ๆ ไป ในอนาคต (Paul Sites : 1975 ; p.19-20)

กลไกในการควบคุมสังคม

ในการศึกษาอยุธารวีหรือกลวิธีหรือกลไกในการควบคุมสังคมนั้น เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจกลไกในการควบคุมสังคมแต่ละประเภท จึงจำเป็นที่จะต้องแยกประเภทการควบคุมสังคมออกมาพิจารณา ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจกลไกในการควบคุมสังคม จากการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น นักเคมีทราบว่า้น้ำนั้นประกอบด้วยไฮโดรเจนสองอะตอม และออกซิเจนหนึ่งอะตอม หากนักเคมีไม่ทราบองค์ประกอบของน้ำ น้ำก็ยังคงเป็นสิ่งที่ลืลบอยู่ดังนั้น ในการจำแนกประเภทและการวิจัยเป็นศาสตร์ที่จะทำให้เราสามารถจัดความลี้ลับในโลกที่เราอาศัยอยู่ ทำให้สังคมปรากฎ การจำแนกประเภทช่วยให้เราสามารถเข้าใจได้ว่าเรากำลังสังเกตอะไร ศึกษาอะไร

การศึกษาการควบคุมสังคมก็เช่นกัน เพื่อเป็นการนำเราให้ไปสู่ความเข้าใจกลไกในการควบคุมสังคม จึงจำเป็นที่จะต้องจำแนกประเภทของกลไกในการควบคุมสังคม เมื่อเราทราบถึงกลไกแต่ละประเภทแล้ว เราจะสามารถเข้าใจและนำกลไกต่าง ๆ เพียงอย่างเดียวหรือหลาย ๆ อย่างหรือทุกประเภทไปใช้ในการควบคุมสังคมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสังคมที่เป็นอยู่หรือสังคมที่เราคาดว่าควรจะเป็น และทำให้เราทราบว่าวิธีชีวิตของเราเน้นถูกกลไกประเภทใดควบคุมบ้าง

Paul Sites ผู้แต่งหนังสือ **Control and Constraint : An Introduction to Sociology** ได้จำแนกกลไกในการควบคุมสังคมออกเป็น 7 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (ก) กลไกทางวัฒนธรรม (ข) กลไกในการแลกเปลี่ยน (ค) กลไกเกี่ยวกับกฎระเบียบ (ง) กลวิธีกลอุบaya (จ) กลวิธีบังคับ (ฉ) กลวิธีรวมตัว (หรือกำลังเข้าด้วยกัน) และ (ช) กลวิธีในการถอนตัว (Paul Sites : 1975 ; p.25-66) โปรดดูตารางที่ 1 ประกอบ

ตารางที่ 1*

กลไกคุณสังคมประเทกต่างๆ

I	กลไกทางวัฒนธรรม	IV	กลไกลอุบัย
	ก. ปัชสถานทางสังคม		ก. กลอบ้ายใช้ถ้อยคำภาษา
	ข. การบังคับใช้		ข. กลอบ้ายที่ไม่ใช้ถ้อยคำภาษา
	ค. สถานภาพและบทบาท		
	ง. การเข้ากลุ่มและการเข้าสู่สังคม	V	กลไกบังคับ
	จ. การจำแนกความแตกต่างและชั้นทางสังคม		ก. การบังคับชนิดไม่รุนแรง
II	กลไกการแลกเปลี่ยน	VI	ข. การบังคับชนิดรุนแรง
	ก. ผู้มีอำนาจเหนือ		ก. กลไกการรวมกำลัง
	ข. ผู้มีอำนาจต่า		ข. การรวมกันอย่างชั่วคราว
	ค. กลไกการแลกเปลี่ยนสมานลักษณ์		ค. การรวมกันเป็นบางส่วน
III	กลไกวัฒนธรรม	VII	กลไกในการถอนตัว
	ก. การจัดระเบียบบริหารงาน		ก. การถอนตัวโดยสิ้นเชิง
	ข. การทำให้เป็นผู้ชำนาญการ		ข. การถอนตัวแบบพิธีการ
	ค. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี		ค. การสลายตัวของกลุ่ม

* ตาม Paul Sites : 1975 ; p.27

**หมายเหตุผู้เรียนคำว่า strategy สอง เอกบุตร ให้คำแปลว่า แผนการ, สำราพิชัยสงคราม, ยุทธศิลป์, ยุทธศาสตร์ แต่ผู้เรียนเรียงใช้คำว่า “กลไก” มาจากคำว่า mechanism ซึ่ง Bertrand เรียกกลไกควบคุมทางสังคมว่าเป็น mechanism อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนเรียงเห็นว่า bang ก็ใกล้อาจใช้ยุทธวิธี บางกลไกอาจใช้คำว่า กสิริช เพื่ออ่านแล้วไม่ซับซ้อน หรือตามสมัยนิยมหนึ่ง

กลไกทางวัฒนธรรม (cultural strategies)

วัฒนธรรมที่นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมทางสังคมเรียกว่า ยุทธวิธี หรือ กลวิธี หรือกลไกทางวัฒนธรรม (cultural strategy) เพราะว่าเราใช้วัฒนธรรมเป็นกลไกควบคุม ทั้งพฤติกรรมของตัวเรา (self) และคนอื่น ๆ กลไกทางวัฒนธรรมที่ใช้ในการควบคุมสังคมประกอบด้วย (1) บรรทัดฐาน (2) การบังคับใช้ (3) สถานภาพและบทบาท (4) การเข้ากลุ่มและการเข้าสังคม (5) ความแตกต่างทางสังคมและชั้นทางสังคม ซึ่งกลไกทางวัฒนธรรมแต่ละประเภท มีบทบาทสำคัญทั้งในกระบวนการจัดระเบียบสังคม และพัฒนาบุคคล (Paul Sites : 1975 ; p.29)

1. บรรทัดฐาน (norms) บรรทัดฐานเป็นแนวทางส่วนบุคคลนั้น รวมถึงการให้กระทำบางอย่างและดิเว้นการกระทำการอย่าง เช่น เรามีระเบียบประเพณีว่าให้มีสิ่งปักบิดร่างกายเมื่อป่วยด้วยต่อหน้าคนอื่น และห้ามเปลือยกายเดินไปตามท้องถนน ให้ขับรถยนต์ชิดทางขอบซ้ายของถนน และห้ามผ่านเมื่อมีสัญญาณไฟแดง เป็นต้น

บรรทัดฐานอันเป็นแนวทางปฏิบัติที่ให้ดิเว้นการกระทำนั้น ถ้าไม่ได้มีตัวบทกฎหมายกำหนดไว้ แต่คนส่วนมากเข้าเชื่อว่าถ้ากระทำการไปแล้วเป็นการละเมิดสิ่งที่เขา “รีอ” กันเรียกว่า taboos

ความหมายของบรรทัดฐาน “ได้มีผู้ให้ความหมายของบรรทัดฐานไว้หลายท่านด้วยกัน ซึ่งต่อไปนี้จะได้นำความหมายของท่านเหล่านั้นมาแสดงเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาต่อไป

ประเสริฐ แย้มกลินพูง “ได้อธิบายความหมายของ “บรรทัดฐาน” ไว้ดังนี้ บรรทัดฐานหมายถึงระเบียบ กฎเกณฑ์ แบบพฤติกรรม หรือคตินิยมที่สังคมวางไว้ เพื่อกำหนดแนวทางสำหรับบุคคลยึดถือปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ บรรทัดฐานจะบอกให้เราทราบว่าเราควรปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ การที่สมาชิกในสังคมมีการติดต่อสัมพันธ์กันราบรื่นก็ เพราะแต่ละฝ่ายต่างปฏิบัติตามบรรทัดฐานซึ่งทุกคนมีความเข้าใจร่วมกัน ทำให้เกิดความแนนอนและความเป็นระเบียบในชีวิตสังคม (อานนท์ อาภาภิรัม : 2515 ; หน้า 39 อ้างถึง ประเสริฐ แย้มกลินพูง)

ดร.ไพบูลย์ เครือแก้ว “ได้อธิบายความหมายของ “บรรทัดฐาน” ว่าคือตัวกำหนดความประพฤติหรือกิริยา (action) ในชีวิตประจำวันของบุคคลในสังคม หมายความว่า norms จะเป็นตัวแสดงมาตรฐานหรือปัจจัยมาเลยว่า ในสถานการณ์หรือเหตุการณ์เฉพาะอย่างยิ่งในชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคลนั้น เขาควรจะปฏิบัติหรือมีกิริยาการ เช่นใดบ้าง (ไพบูลย์ เครือแก้ว : 2513 ; หน้า 62)

ศาสตราจารย์ M. Sherif, The Psychology of Social Norm, 1936 ถือว่าบรรทัดฐานได้แก่ “มาตรฐานหรือความคิดที่คนส่วนมากในกลุ่มมีดีถือเป็นหลักปฏิบัติหรือแนวทาง” ดังนั้นจึงก่อให้เกิดพฤติกรรมเหมือน ๆ กัน หรือเข้ารูปเดียวกัน (conformity) (บรรพต วีระสัย : 2520 ; หน้า 310 อ้างถึง M.Sherif)

บรรทัดฐานอาจจำแนกออกเป็นหลายประเภท เช่น กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ประเพณี จริย์ ชื่อห้าม วิถีประชา สมัยนิยม และพิธีกรรม เป็นต้น (Bierstedt : 1974 ; p.220) ซึ่งแต่ละประเภทนั้นมีทั้งข้อดีและเสียด้วยกันอยู่ ดังนั้น อาจแบ่งบรรทัดฐานออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท คือ วิถีประชา จริย์ และกฎหมาย (Paul Sites : 1975 ; p.32 อ้างถึง Sumner)

วิถีประชา (folkways) “ได้แก่การดำเนินชีวิตหรือความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยหนึ่ง ๆ ซึ่งปฏิบัติกันมาเป็นธรรมเนียมประเพณีอย่างนั้น สิ่งที่ทุกคนในสังคมพึงปฏิบัติ แต่ถ้าหากผู้ใดฝ่าฝืนก็ไม่มีการลงโทษอย่างรุนแรงแต่อย่างใด ได้แก่การที่ผู้ชายไทยควรจะอุปสมบทเสียก่อนมีครอบครัว แต่คราวไม่ปฏิบัติไม่มีการบังคับให้ทำ.... (บรรพต หลักศิลป : 2514 ; หน้า 426)

ศาสตราจารย์นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันชื่อ William Graham Sumner แต่งหนังสือชื่อ Folk ways : A Study of the Sociological Importance of Usages, Manners, Customs, Mores and Morals, (N.Y.), Dover, 1958 หน้า 4 กล่าวว่า “วิถีประชาเกิดขึ้นเองโดยไม่มีความต้องการ เกิดขึ้นด้วยความจำเป็นในการอยู่รอด” วิถีปฏิบัติต่าง ๆ เมื่อได้ผลก็ยอมมีค่านปฏิบัติตามและมีการส่งทอดไปยังคนรุ่นต่อ ๆ ไป (บรรพต วีระสัย : 2520 ; หน้า 311)

วิถีประชาของมนุษย์ผิดแบลกไปตามผ่านพื้นที่และสถานที่อยู่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะแต่ละชนชาติได้ค้นพบวิธีการต่อสู้หรือการครองชีวิต เมื่อได้พบวิธีดังกล่าวแล้วก็มักไม่ยอมเปลี่ยน วิถีประชาของคนบางชาติพันธุ์จึงคงที่อยู่เป็นเวลานาน วิถีประชาของสังคมใหญ่ยังคงเปลี่ยนได้ยากกว่า (บรรพต วีระสัย : 2520 หน้า 312 อ้างถึง Paul H. Landis)

วิถีประชาได้แก่การปฏิบัติและขนบธรรมเนียมที่ยึดถือกันทั่ว ๆ ไป เช่น การถอดหมวกให้สุภาพสตรี marrowath ต่าง ๆ หรือสมบัติผู้ดี ถ้าหากไม่ปฏิบัติตามนั้นแล้วก็มีการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ถูกกีดกัน หรือไม่ยอมรับเข้าเป็นพวงด้วย (บรรพต วีระสัย : 2520 ; หน้า 312 อ้างถึง H.P. Fairchild)

ตัวอย่างของวิถีประชาที่ช่วยให้เข้าใจกระจาดีนั้นจาก John and Mavis Biesanz กล่าวว่า วิถีประชารวมถึง (บรรพต วีระสัย : 2520 ; หน้า 312 อ้างถึง Biesanz) (1) การใช้ภาษา (2) การใช้ระบบเงินตรา (3) การใช้ระบบดวงวัด (4) การฉลองวันเกิด (5) ช่วงโมงทำงานหรือเวลา

ราชการ (6) สิ่งที่ถือเป็นงานสำหรับผู้หญิงหรืองานผู้ชาย (7) การประพฤติอันเหมาะสมควรแก่การเป็นสุภาพบุรุษ (8) การสวัสดิ์เพื่อนฝูง (เปิดเผย ตอบเหล้า จับมือ สามไม้สุนทรีย์) (9) สไตล์ของการแต่งบ้าน (10) การสันทานาก (11) วิธีการเลี้ยงเด็ก (12) การลูกให้สุภาพสตรีนั่งในรถบัส (13) การทำสิ่งปลูกสร้าง (14) การไม่สูบบุหรี่ในสถานที่สาธารณะโดยเด็ดขาด

jarriet (mores) เป็นบรรทัดฐานของสังคมอีกชุดหนึ่ง ผู้บัญญัติศัพท์นี้ได้แก่ ศาสตราจารย์ Sumner ท่านกล่าวว่าjarrietเกี่ยวข้องกับเรื่องต้องห้าม (taboos) jarrietได้แก่ ขบวนธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวพันกับสวัสดิภาพและ/หรือความปลอดภัยของกลุ่มนั้น jarrietมีในทุกสังคมแต่แต่ละสังคมมีjarrietแตกต่างกันไป เช่น บางสังคมยอมรับการมีภาระทางกายภาพในขณะที่บางสังคมไม่ยอมรับ jarrietมีความใกล้ชิดกับค่านิยม และมีศีลธรรมเข้าสอดแทรก jarrietกำหนดว่าอะไรจะดูดีรับการต้อนรับหรือลงโทษอย่างรุนแรง ดังนั้น jarrietจึงเป็นบรรทัดฐานที่มีการบังคับใช้ (sanctions) ที่เข้มงวดกว่าวิถีประชา ทั้งวิถีประชาและjarrietมีการเปลี่ยนแปลงได้ แต่jarrietเปลี่ยนแปลงในอัตราที่ช้ากว่า อนึ่ง jarrietบางอย่างกล้ายเป็นวิถีประชาที่มี เช่น สตรีสูบบุหรี่แต่เดิมเป็นเรื่องถือกันมาก แต่ปัจจุบันการถือเช่นนั้นน้อยลง วิถีประชาบางอย่างอาจกล้ายเป็นjarrietได้ เช่น การมีเพศในสมัยก่อน ถือเป็นเรื่องธรรมดា แต่ปัจจุบันถือว่าการมีเพศผิดศีลธรรมหรือผิดjarrietนั่นเอง

กฎหมาย เป็นบรรทัดฐานอันเป็นแนวทางปฏิบัติอีกชุดหนึ่ง ในสังคมที่มีองค์การปกครองเป็นระบบที่มีกฎหมายตามนัยทางสังคมวิทยา หมายถึงแนวทางปฏิบัติที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนกฎหมายที่มิได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรทางสังคมวิทยาถือว่าเป็นjarriet jarrietบางอย่างได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมาย เช่น ในแอฟริกาใต้มีกฎหมายห้ามไม่ให้คนต่างผิวแต่งงานกัน ในสหรัฐอเมริกาและอีกหลายประเทศห้ามไม่ให้มีภรรยาหรือสามีกันหนึ่งคนในสังคมสมัยใหม่กฎหมายมักมีข้อแทนที่jarrietอย่างมากmany คือมีกฎหมายมากขึ้น กฎหมายขึ้นพื้นฐานคือกฎหมายรัฐธรรมนูญ (บรรพต วีระสัย : 2520 ; หน้า 315-316)

2. การบังคับใช้ (sanctions)

การบังคับใช้ คือการให้การตอบแทน เช่น รางวัล (rewards) และการลงโทษ (punishment) มีความเกี่ยวพันกับบรรทัดฐานทางสังคม (norms) กล่าวคือ บุคคลที่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในสังคมย่อมคาดได้ว่าจะได้รับผลตอบแทนหรือรางวัล (rewards) หากละเว้นที่จะปฏิบัติตามบรรทัดฐานดังกล่าวอย่างย่อมคาดได้ว่าจะได้รับการลงโทษ (punishment) บางอย่าง

โดยที่การบังคับใช้ (sanctions) เป็นวัฒนธรรม ดังนั้น บุคคลย่อมทราบว่าสิ่งใดควรปฏิบัติและ สิ่งใดควรละเว้นที่จะปฏิบัติ และปฏิบัติสิ่งใดจึงจะได้รับรางวัลตอบแทน ปฏิบัติสิ่งใดจะได้รับ การลงโทษ ในแต่ละสถานการณ์สิ่งที่ทำให้บุคคลยอมรับหรือปฏิบัติตามวัฒนธรรมคือ ความ กลัวที่จะสูญเสียความปลอดภัย ความมีหน้ามีตาเกียรติยศ ชื่อเสียง และสถานภาพทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้อาจกล่าวได้ว่า การลงโทษผู้ที่ไม่ยอมรับหรือไม่ปฏิบัติตามวัฒนธรรม และการให้ รางวัลตอบแทนแก่ผู้ที่ยอมรับหรือปฏิบัติตามเป็นการส่งเสริมให้สังคมเกิดความเป็นระเบียบ เรียบร้อย อนึ่ง กลไกการบังคับใช้ยังเป็นกลไกที่ส่งเสริมชื่อเสียงของบุคคล และทำให้บุคคลมี หน้ามีตาอีกทั้งยังทำให้ระบบต่าง ๆ มีความหมาย (Poul Sies : 1975 ; p.34-35)

การบังคับใช้เชิงนิเสธ (negative sanctions) การบังคับใช้เชิงนิเสธหรือการลงโทษ (punishment) ใช้บังคับแก่ผู้ที่ละเว้นปฏิบัติตามบรรทัดฐานสังคมซึ่งในสถานการณ์นั้นต้องการ ให้บุคคลปฏิบัติ ความรุนแรงของการลงโทษขึ้นอยู่กับว่าบรรทัดฐานทางสังคมนั้น ๆ มีความ สำคัญเพียงใด กล่าวคือ ผู้ที่ละเว้นปฏิบัติตามจริยธรรมได้รับการลงโทษมากกว่าผู้ที่ละเว้นการ ปฏิบัติตามวิถีประชา ในการลงปฏิบัติแล้วการบังคับใช้เชิงนิเสธหรือการลงโทษที่กระทำผิด บรรทัดฐานสังคมไม่สามารถใช้บังคับได้อย่างเสมอภาคสำหรับบุคคลทุกคนในกลุ่มหรือในสังคม ผู้ที่มีตำแหน่งทางสังคมสูง หรือมีอำนาจมากมักจะไม่ได้รับการลงโทษรุนแรงเท่ากับผู้ที่อยู่ใน ตำแหน่งทางสังคมที่ต่ำกว่าหรือมีอำนาจน้อยกว่าทั้ง ๆ ที่กระทำผิดบรรทัดฐานสังคมอย่างเดียวกัน เช่น ในการกระทำการกฎหมายบางอย่าง บางคนอาจถูกเจ้าพนักงานตักเตือน ห้ามปราบ แต่บางคน ต้องเสียค่าปรับดังนี้ เป็นต้น

การบังคับใช้เชิงปฏิฐาน (positive sanctions) การบังคับใช้เชิงปฏิฐานหรือการให้รางวัล ตอบแทน (rewards) ใช้เมื่อบุคคลปฏิบัติตามบรรทัดฐานสังคม การให้รางวัลตอบแทนรวมถึง การยอมรับ (approval) การยกย่อง (praise) ให้เกียรติศรีอีเสียง (the granting of esteem) และ รางวัลตอบแทน (rewards) ต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า บุคคลที่มีตำแหน่งทางสังคม สูงหรือมีอำนาจมากมักจะได้รับการบังคับใช้เชิงปฏิฐาน หรือรางวัลตอบแทน มากกว่าบุคคลที่ มีตำแหน่งทางสังคมต่ำหรือมีอำนาจน้อยกว่า

3. สถานภาพและบทบาท (statuses and roles)

ปรากฏการณ์อีกอย่างหนึ่งที่มีความเกี่ยวพันกับบรรทัดฐานก็คือ “สถานภาพ” ทั้งนี้ ก็ เพราะว่า “บรรทัดฐาน” มีได้ลอยตัวอิสระ (float free) ในสังคม หากแต่ว่ามีความผูกพันอยู่กับ “สถานภาพ” อาจกล่าวได้ว่า สังคมมีเครือข่ายก็คือ “ตาข่ายของสถานภาพ” (network of statuses) ซึ่งเป็นกุญแจทำให้ทราบถึงกิจกรรมของกลุ่มและสมาคม (อานันท์ อาภาภิรม : 2515 ; หน้า 43)

ความหมายของสถานภาพ เพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจถึงความหมายของสถานภาพยิ่งขึ้น จึง
ได้เสนอแนวความคิดของนักสังคมวิทยาบางท่าน ดังต่อไปนี้

Young and Mack อธิบายว่า “สถานภาพคือตำแหน่ง (position) ในโครงสร้างทางสังคม”
(อานนท์ อาภาภิรัม : 2515 ; หน้า 44 อ้างถึง Young and Mack)

ปราสาท หลักศิลป อธิบายว่า “คือตำแหน่งหรือหน้าที่การทำงานซึ่งกำหนดขึ้นในโครงรูป
หรือระบบของสังคม ในแต่ระบบของสังคมย่อมมีตำแหน่งหรือสถานภาพต่าง ๆ และมีระเบียบ
หรือบทบาทสำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติของตำแหน่งหรือสถานภาพนั้น ๆ คุ้กันไปด้วยเสมอ”
(อานนท์ อาภาภิรัม : 2515 ; หน้า 44 อ้างถึง ปราสาท หลักศิลป)

ประเสริฐ แย้มกลินพุ่ง อธิบายว่า “...หมายถึงสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่
เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม และมักจะมีความหมายเป็นการเปรียบเทียบความสูงต่ำใน
สังคม กล่าวคือ บุคคลมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นเคารพอย่างเดี๋ยวนี้... ในขณะเดียวกันสถานภาพ
จะกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อบุคคลอื่นอย่างไร... สถานภาพเป็นสิ่งเฉพาะ
บุคคลและทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่น... สถานภาพของบุคคลแต่ละคนขึ้นอยู่กับตำแหน่ง
ต่าง ๆ (position)” (อานนท์ อาภาภิรัม : 2515 ; หน้า 44 อ้างถึง ประเสริฐ แย้มกลินพุ่ง) ข้อ
ควรสังเกตทั้งคำว่าบรรทัดฐานและบทสถานแปลมาจากคำว่า norms นั่นเอง

ความสำคัญของสถานภาพ สถานภาพคือ ตำแหน่งของบุคคลในสังคมหรือกลุ่มคน
กลุ่มใดกลุ่มนึง ทุกสังคมหรือกลุ่มคนย่อมมีตำแหน่งมากมาย เช่น สามี ภรรยา บิดา มารดา
บุตร บิดา ครู นักเรียน ชาวนา กรรมกร นายจ้าง สมาชิกสภาน้ำแทนราษฎร นายกรัฐมนตรี
อัยการ ตำรวจ ผู้พิพากษา และตำแหน่งอื่น ๆ ที่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคม
เชิงซ้อน (complex society) ซึ่งประกอบด้วยบุคคลกลุ่มใหญ่ ๆ หลายกลุ่ม และคนเหล่านี้มี
ความแตกต่างกันในด้านชีวิตความเป็นอยู่ การอาชีพ มีอัตราการย้ายถิ่นสูง จะมีตำแหน่งของ
บุคคลมากกว่าในสังคมล้าหลัง (primitive society) การประทัศสัมสาร์ทางสังคม (social interactions)
ของบุคคลในสังคมเชิงซ้อน ส่วนเป็นเรื่องของการประทัศสัมสาร์ทางตำแหน่ง (status interactions)
มิใช่เป็นไปในทางส่วนตัว (impersonal interactions) ซึ่งในสังคมล้าหลังมีมาก สิ่งนี้เองทำให้
“สถานภาพ” มีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษาทางสังคมวิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการควบคุม
ทางสังคม

ตัวอย่างในเรื่องสถานภาพ เช่น การติดต่อระหว่างนักศึกษาใหม่มหาวิทยาลัยรามคำแหง
กับเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย และอาจารย์ผู้บรรยายวิชาต่าง ๆ ในการสมัครลงทะเบียนเรียน นักศึกษา

ทำการลงทะเบียนในวันเวลาที่มหा�วิทยาลัยกำหนดกับเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย และเข้ารับฟังการบรรยายจากอาจารย์ตามวิชาที่ได้ลงทะเบียนเรียนไว้ โดยที่นักศึกษาไม่เคยรู้จักหรือเห็นหน้าเจ้าหน้าที่หรืออาจารย์มาก่อนเลย แต่การสมัครเข้าศึกษาลงทะเบียนเรียน และการเข้าพึ่งการบรรยายก็เป็นไปโดยคำแนะนำซึ่งมีบรรหัดฐานกำกับหรือควบคุมไว้

ดังนั้น บรรหัดฐานและคำแนะนำช่วยให้นักศึกษาใหม่รู้ว่า เขาควรจะประพฤติหรือปฏิบัติอย่างไรบรรหัดฐานซึ่งเกี่ยวพันกับสถานภาพเหล่านั้นก็คือสิทธิ หน้าที่ อภิสิทธิ์ และภาระ จำยอมซึ่งวินิจฉัยพุทธิกรรมของมนุษย์ในการประทัศสัมรรถ์ทางสังคม

ความหมายของบทบาท คำว่าบทบาท โดยที่ว่าไปอาจพิจารณาความหมายได้ 2 นัย คือ (ไฟฏูรย์ เครื่อแก้ว : 2513 ; หน้า 29-31)

1. พิจารณาในด้านโครงสร้างสังคม (social structure) บทบาทหมายถึงตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น ดังนั้น บทบาทตามนัยนี้เป็นการจำแนกชนิดของบุคคลในสังคม ซึ่งถูกทำให้แตกต่างกันโดยคุณสมบัติและพุทธิกรรมของเขานั้นที่มีบรรหัดฐานกำกับ บทบาทแสดงให้เห็นถึงการวิภาคกิจกรรมต่าง ๆ และลักษณะซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในสังคมของสมาชิก

2. พิจารณาในด้านการแสดงบทบาทหรือการประทัศสัมรรถ์ทางสังคม (social interaction) บทบาทหมายถึงผลเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์แห่งการประทัศสัมรรถ์นั้น (socially interacted) ตามนัยดังกล่าว บทบาทเป็นวิธีแสดงพุทธิกรรมของบุคคลที่สัมรรถ์กันนั้นว่าปฏิบัติต่อ กันอย่างไรและคาดว่าผู้อื่นจะปฏิบัติต่อตนอย่างไร

เมื่อพิจารณารวมกันทั้งสองนัยแล้ว บทบาทจึงเป็นตัวกลางระหว่างสังคมกับบุคคล แต่ละคนที่อยู่ในสถานการณ์ซึ่งพุทธิกรรมของเขากลายเป็นแนวทางปฏิบัติของสังคม และซึ่งการกระทำและคุณสมบัติอันแตกต่างกันของเขานั้นที่มีต่อสังคมกล้ายเป็นบรรหัดฐานของสังคม ดังนั้น สังคมจึงต้องมีการวางรูปแบบของบทบาทที่ควรจะเป็น (ought to role) เอาไว้เมื่อสถานภาพ (status) เป็นที่ร่วมแห่งสิทธิและหน้าที่แล้ว บทบาทก็เป็นลักษณะที่เคลื่อนไหว (dynamic) ของสถานภาพคือการใช้สิทธิและหน้าที่ให้บังเกิดผล นั่นคือ สถานภาพแสดงให้ทราบว่าบุคคลนั้น เป็นใคร เป็นเด็ก เป็นนายแพทย์ เป็นบิดามารดา บทบาทที่จะแสดงให้ทราบว่าบุคคลนั้นถูกคาดหวังให้ทำอะไรบ้าง เช่นเมื่อเป็นเด็กก็อ่อนแอเกินไปที่จะทำงานได้ หรือเมื่อเป็นนายแพทย์ ก็ควรจะสนใจเรื่องคนไข้ สถานภาพและบทบาทจึงเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออก เสมือนหนึ่งเป็นคนละด้านของเหรียญ

บทบาทของบุคคลในสังคมย่อมาเป็นอย่างไรกับสถานภาพที่ครองอยู่ และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคลจึงยอมแต่ต่างกันไปตามลักษณะของสถานภาพและลักษณะอุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุทางใจ การอบรม ความพอใจ รวมทั้งสภาพทางกายและจิตใจของบุคคลที่จำเป็นตามบทบาทนั้น

อาจสรุปสาระสำคัญของบทบาท ได้ดังนี้

1. บทบาทมีประจำอยู่ในทุกสถานภาพของสังคม
2. วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการกำหนดบทบาท

3. การที่บุคคลจะทราบบทบาทได้ต้องมีสังคมกรณี

4. บทบาทจริงที่บุคคลแสดงนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกับบทบาทที่ควรจะเป็นไปตามบรรทัดฐานสังคม เพราะบทบาทที่บุคคลแสดงจริง ๆ นั้น เป็นผลของปฏิกิริยาแห่งบุคลิกของบุคคลที่ครองสถานภาพรวมกับบุคลิกภาพของบุคคลอื่น ๆ ที่มาร่วมในพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้นต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ที่เกิดการแสดงบทบาท

การให้ความสำคัญของสถานภาพมากเกินไปย่อมมีผลกระทบต่อบบทบาท เพราะคนพยายามสร้างบทบาทให้แก่ต้นเองมากขึ้นจนทำให้บทบาทที่ปฏิบัติจริง ๆ แต่ละบทบาทด้วยประสิทธิภาพ มีผลให้ผลงานที่ได้ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น

บทบาทและการควบคุม (role and control)

โดยที่ลักษณะของบทบาทนั้นมีผลกระทบซึ่งกันและกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือบทบาทนี้มีส่วนควบคุมซึ่งกันและกัน สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งสำคัญในการควบคุมสังคม และจัดระเบียบสังคม กล่าวคือหน้าที่ที่บิดามารดาต้องรับผิดชอบต่อบุตรเป็นสิ่งควบคุมบทบาทของบิดามารดา ถ้าบิดามารดาต้องการให้บุตรมีชีวิตรอดและดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข บิดามารดาจึงต้องพยายามอบรมสั่งสอนบุตรธิดา ทั้งนี้เพื่อเป็นการควบคุมพฤติกรรมของบุตรธิดาให้เป็นไปในทิศทางที่จะก่อให้เกิดผลดีแก่ตัวของเขาวง ถ้าบุตรธิดาต้องการที่จะควบคุมให้บิดามารดาปฏิบัติแก่ตนในทิศทางที่ตนต้องการ ก็ต้องประพฤติปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนของบิดามารดา

องค์ประกอบในการควบคุมบทบาทอื่น ๆ ได้แก่ การให้ความนิยมยกย่อง ชื่อเสียง เกียรติยศ กล่าวคือ คนจะประพฤติปฏิบัติในบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งจะดำเนินถึงการได้รับความนิยมยกย่องจากบุคคลอื่น ๆ ในสังคม เช่น คนที่ปฏิบัติหรือมีบทบาทตามคุณสมบัติผู้ดี ที่พระ

เข้าสู่สาธารณะห่วงได้ว่าเข้าจะได้รับการยกย่องจากคนอื่น ๆ ในสังคม นายแพทย์ที่มีจรรยาแพทย์ได้รับการยกย่องอย่างสูงจากคนไข้ คนงานที่ดีมีความขยันหมั่นเพียรในหน้าที่การทำงานที่ได้รับมอบหมาย ก็จะได้รับความยกย่องอย่างสูงจากนายจ้าง หนทางหนึ่งที่บุคคลจะได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ๆ ก็คือ การมีบทบาทอยู่ในวิถีทางที่จะได้รับการสนองตอบจากบุคคลอื่น ๆ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าบทบาทมีการควบคุมซึ่งกันและกัน

4. กลไกในการเข้าสังคมและการเข้ากลุ่ม (group and societal entry)

ใช้ได้โดยผู้ที่เป็นสมาชิกสังคมหรือสมาชิกกลุ่มอยู่แล้ว หรือผู้ที่จะเข้ากลุ่มหรือเข้าสังคม กลไกทางวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นกระบวนการควบคุมซึ่งกันและกันระหว่างผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือสมาชิกสังคมอยู่แล้ว กับผู้ที่ต้องการจะเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสมาชิกสังคมใหม่ ทั้งนี้ เพราะว่าผู้ซึ่งเป็นสมาชิกเก่าได้กำหนดระเบียบข้อบังคับอันเป็นมาตรฐานของกลุ่มเอาไว้แล้ว ดังนั้นผู้ที่จะเข้ากลุ่มหรือสมาชิกใหม่จะต้องควบคุมพฤติกรรมของตนตามมาตรฐานหรือข้อกำหนดของกลุ่มที่สมาชิกเดิมได้วางไว้

กลไกขั้นต้นในการเข้ากลุ่มคือ การอบรมทางสังคมหรือสังคมกรณีหรือสังคมประกูล (socialization) การอบรมทางสังคม (socialization) เกิดจากการที่บุคคลมาสัมพันธ์ทางสังคม (social interaction) และทำให้พัฒนาระบบของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปตามความคาดหวังหรือบรรทัดฐานของบุคคลอื่นที่เป็นสมาชิกอยู่ การอบรมทางสังคมนั้นมีลักษณะเป็นกระบวนการควบคุมซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมถึงการเรียนรู้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงว่าบุคคลควรทำอะไรในเรื่องของตนเองและจะปฏิบัติตอนอย่างไรในสถานการณ์นั้น ๆ เมื่อมีการประทัศษารถทางสังคมเกิดขึ้น

- จากการที่กล่าวว่าการอบรมทางสังคมเป็นกระบวนการควบคุมซึ่งกันและกันก็เพราะว่า
- ขณะที่บุคคลได้รับการอบรมทางสังคมจากบุคคลอื่น ๆ นั้น บุคคลอื่น ๆ ก็ได้รับการอบรมทางสังคมจากบุคคลนั้นด้วย

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับกลไกในการเข้าสังคมและการเข้ากลุ่มซึ่งเป็นกลไกควบคุมทางสังคมเช่นเดียวกัน ได้แก่ การผสมกลมกลืนหรือการปรับปรุง (assimilation) การนำสมาชิกเข้าพิธีการต่าง ๆ และการใช้สัญลักษณ์และพิธีกรรมเป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมของบุคคล กลุ่มสังคม เป็นต้น

5. การจำแนกความแตกต่างกันทางสังคมและชั้นทางสังคม (differentiation and ranking)

ในสังคมมุขย์ทุกแห่งและกลุ่มมุขย์ส่วนมากจำแนกความแตกต่างและชั้นทางสังคม

ของสมาชิกด้วยเกณฑ์บางอย่าง เกณฑ์เฉพาะที่ใช้กำหนดในแต่ละสังคม และแต่ละกลุ่มมีแตกต่างกันมากmay แต่ที่พบเห็นได้โดยทั่วไปในสังคม เช่น ความสวยงามและความน่าหล่อหลอม สีผิว ความสูง ความสำเร็จในการแข่งขัน อายุ เพศ การเกิดก่อนหลัง สถานที่เกิด เชื้อชาติ เงิน ความสามารถพิเศษ ความชำนาญ การศึกษา และตำแหน่งในครอบครัว

การจัดลำดับชั้นทางสังคมและความแตกต่างกันทางสังคมเป็นปัจจัยการนิรรัมชาติทางสังคมที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมทุกประเทศ

การจำแนกความแตกต่างทางสังคมและชั้นทางสังคมเป็นกลไกควบคุมสังคมทางวัฒนธรรม กลไกนี้ขึ้นอยู่กับระดับแห่งการยอมรับในการจำแนกความแตกต่างและชั้นทางสังคมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

การจัดลำดับชั้นทางสังคม (social stratification) กลไกทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการจัดลำดับชั้นทางสังคมเป็นการใช้กลไกการจำแนกประเภท ชั้นทางสังคมเป็นผลมาจากการจำแนกประเภทในสังคม และมีการพยายามที่จะดำรงไว้ซึ่งชั้นทางสังคมนั้น ๆ ไว้ตลอดเวลา

ถ้าระบบลำดับชั้นทางสังคมปิดตาย เช่น ในระบบรัฐนัส (caste) คนที่เกิดมาในลำดับชั้นประเภทใดก็ต้องอยู่ในลำดับชั้นประเภทนั้น

ถ้าระบบลำดับชั้นทางสังคมค่อนข้างเปิด คนสามารถเลื่อนชั้นทางสังคมได้ การที่จะเลื่อนขึ้นหรือลดชั้นทางสังคมยอมขึ้นอยู่กับการกระทำการของบุคคลนั้น หรือขึ้นอยู่กับกระบวนการควบคุมสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ระบบลำดับชั้นทางสังคมนั้นไม่สามารถดำรงอยู่ได้ถ้าปราศจากการยินยอมของบุคคลในสังคม อย่างไรก็ตามลำดับชั้นทางสังคมอาจดำรงอยู่ได้ด้วยการบังคับ แต่ถ้าใช้การบังคับให้มีชนชั้นทางสังคม ชนชั้นทางสังคมดังกล่าวก็ไม่เป็นกลไกควบคุมสังคมทางวัฒนธรรมแต่จะกลายเป็นกลไกการใช้กำลังอำนาจบังคับ

กลไกในการแลกเปลี่ยน (exchange strategies)

กลไกในการแลกเปลี่ยนเกี่ยวข้องกับการค้าขายสินค้า การให้บริการ หรือการให้รางวัลระหว่างบุคคล (individuals) หรือระหว่างกลุ่ม (groups)

การแลกเปลี่ยนอาจเป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งที่มีตัวตนจับต้องได้หรือสิ่งที่ไม่มีตัวตน จับต้องไม่ได้ แลกเปลี่ยนสิ่งที่ประจำกายแข็งหรือสิ่งที่ลอย ๆ ไม่มีตัวตน เป็นสิ่งที่ใช้ระยะเวลานานหรือสิ่งที่เป็นปัจจุบันทันที

กลไกการแลกเปลี่ยนจะพบเห็นโดยทั่ว ๆ ไปในชีวิตสังคม ซึ่งทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมของ Peter M. Blau กล่าวว่า เพื่อนบ้านแลกเปลี่ยนความพอใจ เด็ก ๆ แลกเปลี่ยนของเล่น ผู้ร่วมงานแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือ คนรู้จักคุ้นเคยแลกเปลี่ยนความสุภาพ นักการเมืองแลกเปลี่ยนการยินยอมหรือการยอมรับ ผู้ถูกเรียงแลกเปลี่ยนแนวความคิดและแม่บ้านแลกเปลี่ยนวิธีปรุงอาหาร (ต่ำรากันข้าว) เป็นต้น (Paul Sites : 1975 ; p.48 อ้างถึง Blau)

ความแตกต่างประการสำคัญระหว่างกลไกในการแลกเปลี่ยนกลไกทางวัฒนธรรมก็คือ การใช้กลไกในการแลกเปลี่ยนปราศจากการใช้ศีลธรรมสอดแทรก ในระบบความสัมพันธ์ของบุคคล กลไกการแลกเปลี่ยนไม่ได้นำกลไกบังคับให้มาปฏิบัติเพียงสิ่งเดียวที่บุคคลหรือกลุ่มสูญเสียเนื่องจากไปตัดความสัมพันธ์ก็คือ การสูญเสียแรงวัล นอกจากนั้น ระบบความสัมพันธ์ที่มีรากฐานมาจากกลไกการแลกเปลี่ยนดูเหมือนว่าเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วมากกว่าระบบความสัมพันธ์ที่มีรากฐานมาจากกลไกทางวัฒนธรรม

แม้ว่ากลไกการแลกเปลี่ยนจะมีได้ในหลาย ๆ กรณีแต่กลไกที่เห็นชัดมากที่สุดได้แก่ การแลกเปลี่ยนในระบบเศรษฐกิจ เช่น การแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ใช้แรงงานหรือคนงานกับนายจ้างของเข้า สิ่งที่คนงานได้รับเป็นเครื่องตอบแทนในการให้บริการ ใช้เมื่อ และกำลังภายในช่วงปฏิบัติงานระยะเวลาหนึ่งจากนายจ้างของเข้า คือเงินจำนวนหนึ่ง

เมื่อเปรียบเทียบกับระบบความสัมพันธ์ของกลไกการควบคุมสังคมทางวัฒนธรรมในระบบครอบครัวที่ใกล้ชิดกัน ภาระหน้าที่ของบิดามารดาที่มีต่อบุตรและบุตรที่มีต่อบิดามารดา มีมากมากกว้างขวาง ความสัมพันธ์ในระบบครอบครัวเกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึกอย่างมาก การบังคับใช้โดยการบุนบ่าหนูเจาะรังวัล และการลงโทษเป็นสิ่งที่มีอำนาจในระบบความสัมพันธ์

กลไกการแลกเปลี่ยนจำแนกได้เป็น 3 ประเภทคือ (1) กลไกแลกเปลี่ยนของผู้มีอำนาจเหนือ (2) กลไกการแลกเปลี่ยนของผู้มีอำนาจต่ำ (3) กลไกการแลกเปลี่ยนสมานลักษณ์ (Paul Sites : 1975 ; p.49)

กลไกแลกเปลี่ยนของผู้มีอำนาจเหนือ (superordinate exchange strategies)

กลไกการแลกเปลี่ยนของผู้มีอำนาจเหนือนี้อุปนัยได้แก่บุคคลหรือกลุ่มหรือสังคมที่มีอำนาจบังคับบัญชา หรือมีอำนาจในการจัดสรรทรัพยากรที่หายาก ซึ่งอาจเป็นในรูปของบ่าหนูเจาะรังวัล หรือการให้สิ่งอำนวยความสะดวกความสะดวก เช่น ปัจจัยสี และอำนาจ ลาภ ยศ สรรสิริษย์ เป็นต้น บุคคลหรือกลุ่มหรือสังคมที่มีอำนาจควบคุมและจำแนกแจกจ่ายทรัพยากรที่มีค่าและหายาก เช่นมีอำนาจ

ในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล กลุ่ม และสังคมที่มีความต้องการทรัพยากรตั้งกล่าว ความสามารถในการควบคุมของผู้มีอำนาจเหนือจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับคุณค่าของทรัพยากร

กลไกการแลกเปลี่ยนของผู้มีอำนาจต่ำ (subordinate exchange strategies)

กลไกในการควบคุมที่สำคัญของผู้ได้แบ่งคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจต่ำในอันที่จะดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยน (exchange relationship) ก็คือการเชื่อฟัง (obey) คำสั่งของผู้มีอำนาจเหนือซึ่งจะทำให้ผู้มีอำนาจต่ำกว่าสามารถควบคุมพฤติกรรมของผู้มีอำนาจเหนือให้ให้รางวัลและสิง泌นำความสะดวกแก่เขา

กลไกการแลกเปลี่ยนสมานลักษณ์ (accommodation exchange strategies)

ในหลาย ๆ สถานการณ์ความสัมพันธ์ต้องหยุดชะงัก ดังนั้นจึงต้องใช้กลไกในการสมานลักษณ์หรือการปรับปรุง หรือการปรองดอง (accommodation) เป็นกลไกในการควบคุม

เมื่อใช้กลไกแลกเปลี่ยนสมานลักษณ์แต่ละฝ่ายจะสงบอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งบางสิ่งบางอย่าง กลไกนี้เปิดโอกาสให้บุคคลต่าง ๆ หรือกลุ่มต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันโดยปราศจาก การขัดแย้งกัน

กลไกสมานลักษณ์เกิดขึ้น เพราะแต่ละฝ่ายเห็นว่าถ้าขัดแย้งกันแล้ว แต่ละฝ่ายมีแต่ได้รับการสูญเสียมากกว่าจะได้รับผลประโยชน์ ดังนั้น การสมานลักษณ์จึงเป็นการหลีกเลี่ยงการสูญเสียซึ่งเป็นผลมาจากการขัดแย้งกัน

ตัวอย่างเช่น ฝ่ายจัดการยอมรับการสมานลักษณ์กับคนงานเพื่อหลีกเลี่ยงการหยุดงานประท้วง (strikes) หรือนานาชาติอาจจะยอมรับการสมานลักษณ์เพื่อหลีกเลี่ยงสังหาร

กลไกการแลกเปลี่ยนประเภทการสมานลักษณ์ ประกอบด้วย (1) การประนีประนอม (compromise) (2) การมีผู้ชี้ขาดหรือคนกลาง (arbitration or mediation) (3) การอดกลั้น (toleration) (Paul Sites : 1975 ; p.51)

การประนีประนอม (compromise) เป็นการสมานลักษณ์ขึ้นเพื่อนฐาน การใช้การประนีประนอมไม่ได้หมายความว่าทุก ๆ กลุ่มที่เกี่ยวข้องได้รับความพอใจอย่างที่สุดกับข้อตกลงนั้น ๆ หรือว่ากลไกอื่น ๆ จะไม่ถูกนำมาใช้อีก เพราะความต้องการนั้นสำเร็จแล้ว

กลไกการประนีประนอมถูกใช้เป็นเครื่องบังหน้าเพื่อนำกลไกอื่น ๆ มาใช้ปอย ๆ ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทในเรื่องดินแดนประเทศคู่กรณีที่มีกำลังเหนือกว่าใช้อำนาจข่มขู่เพื่อบ้าน

เพื่อนบ้านอาจจะยอมประนีประนอมโดยยอมยกดินแดนที่มีข้อพิพาทให้ แต่ขณะเดียวกันก็จะสร้างกำลังกองทัพออย่างเงียบ ๆ และแสวงหาพันธมิตรที่มีอำนาจและวางแผนยึดดินแดนกลับคืนมา อนึ่ง ในการที่แต่ละฝ่ายได้ใช้กลไกการประนีประนอมแต่ไม่สามารถคลองกันได้ พวากที่สามอาจจะถูกเรียกมาช่วย การมีพวากที่สามเข้ามามาเกี่ยวข้องด้วย เป็นกลไกการใช้ผู้ชี้ขาดหรือคนกลาง

การนี้ผู้ชี้ขาดหรือคนกลาง (arbitration or mediation) ผู้ชี้ขาดจะใช้ข้อสรุปที่นอกเหนือจากข้อสรุปของคู่กรณี โดยผู้ชี้ขาดจะสรุปประเด็นปัญหาทุก ๆ ด้านและตัดสินชี้ขาดลงไป เช่น กรณีศาลโลก

คนกลางไม่ได้ทำข้อสรุปนอกเหนือจากข้อสรุปของคู่กรณี โดยคนกลางจะให้บริการและวางแผนกลาง ด้วยการชี้ให้คู่กรณีเห็นประเด็นของปัญหาที่ขัดแย้งกัน

การอดกลั้น (toleration) กลไกการแลกเปลี่ยนประเทสманลักษณะนี้นิดสุดท้าย คือการอดกลั้น การอดกลั้นเป็นการตกลงเป็นอย่างไม่เป็นทางการของคู่กรณี กล่าวคือคู่กรณีต่างฝ่ายต่างไปตามวิถีทางของตน โดยที่แต่ละฝ่ายไม่ละเมิดซึ่งกันและกัน หรือนัยหนึ่งคู่กรณีต่างไม่เห็นด้วยกับการกระทำการของแต่ละฝ่าย แต่พิจารณาแล้วเห็นว่าต่างฝ่ายต่างไปในวิถีทางของตนดีกว่าการมีความสัมพันธ์กันแล้วก่อให้เกิดการขัดแย้งกัน

กลไกเกี่ยวกับกฎระเบียบ (procedural strategies)

บุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ ใช้กลไกเกี่ยวกับประเบียบสร้างกฎเกณฑ์การแข่งขัน (rules of game) ขึ้นมาด้วยหวังว่าจะทำให้เป้าหมายต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จหรือดำรงไว้ซึ่งเป้าหมายต่าง ๆ ของเข้า

ดังนั้น บุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ จะพยายามให้บุคคลอื่น ๆ ยอมรับกฎระเบียบ การควบคุมจะสัมฤทธิผล ถ้าบุคคลหรือกลุ่มอื่น ๆ ยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบดังกล่าว เมื่อมีการฝ่าฝืนระเบียบจะมีการเรียกร้องให้มีการบังคับเพื่อดำรงไว้ซึ่งกฎระเบียบ โดยจะมีระเบียบต่าง ๆ ตามมาเพื่อให้ความเป็นระเบียบในระบบต่าง ๆ ดำรงอยู่ได้ และทำให้เกิดการยอมรับว่ากฎระเบียบเป็นเหตุเป็นผลอยู่แล้ว ดังนั้นกลไกเกี่ยวกับประเบียบดังกล่าวจึงกลายเป็นสิ่งที่ค้ำจุนระเบียบเอง

โดยนัยข้างต้น ผู้ซึ่งสามารถสร้างกฎระเบียบและกำหนดโครงสร้างขององค์กรหรือกำหนดระบบและให้สวัสดิภาพแก่ผู้อื่นซึ่งยินยอมอยู่ในระเบียบมีอำนาจในการควบคุมมาก

กลไกเกี่ยวกับระเบียบจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่คือ (Paul Sites : 1975 ; p.52)

1. การจัดระเบียบบริหารงาน (bureaucratization)
2. การทำให้เป็นผู้ชำนาญการ (professionalization)
3. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (science and technology)

กลไกดังกล่าวทั้งสามประเภทเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ของความเป็นสมัยใหม่อุ่นกว้างขวาง มีความสัมพันธ์กับสังคมเมือง สังคมอุตสาหกรรม และสังคมที่ซับซ้อน

นอกจากนั้น กลไกทั้งสามประเภทดังกล่าว ยังมีผลกระทบซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ผู้ชำนาญการส่วนมากถูกอบรมมาจากการหน่วยงานหรือองค์กรที่มีการจัดระเบียบบริหารงานเพื่อไปประกบอาชีพในองค์กรที่มีการจัดระเบียบบริหารงาน และการอบรมของเขามากเป็นการอบรมในทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือพิจารณาในทางกลับกันก็จะเห็นได้ว่า ระบบขององค์กรที่สนับสนุนวิชาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้นก็เป็นองค์กรที่มีการจัดระเบียบบริหารงาน และผู้ที่ปฏิบัติงานในองค์กรนั้นก็ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ชำนาญการ

กลไกควบคุมสังคมสมัยใหม่ทั้งสามชนิดดังกล่าวแล้ว เป็นกลไกที่มีอำนาจในการผลักดัน สังคมมากอย่างหนึ่งที่มีนุชร์ย์ได้พัฒนาขึ้นมา ก่อให้เกิดสังคมสมัยใหม่ด้วยการทำให้ค่านิยมอยู่บนหลักของเหตุและผล ก่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายที่สังคมกำหนดไว้

กลวิธีการใช้กลอุบาย (manipulative strategies)

กลวิธีใช้กลอุบายใช้โดยบุคคลหรือกลุ่มเพื่อพยายามที่จะควบคุมพฤติกรรมตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นด้วยวิธีการสื่อความหมายต่าง ๆ

การจัดการควบคุมดำเนินการหลายรูปแบบ แต่ละแบบนั้นการสื่อข้อความมีเจตนาที่พยายามซ่อนเหตุผลที่แท้จริง เพื่อควบคุมพฤติกรรม ดังนั้น ผู้รับจะเกิดความเชื่อถือในเรื่องนั้น ๆ

กลวิธีใช้กลอุบายแบ่งออกเป็นสอง派ของประเภทใหญ่คือ กลวิธีที่ใช้ถ้อยคำภาษา และ กลวิธีที่ไม่ใช้ถ้อยคำภาษา

กลอุบายที่ใช้ถ้อยคำภาษา (verbal manipulation) ยังจำแนกออกได้อีกหลายชนิด เช่น - การโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) การโฆษณาชวนเชื่อเป็น “การจงใจที่พยายามจะควบคุมพฤติกรรมหรือความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่มสังคม ตลอดจนใช้กลอุบายที่มี

ประสิทธิภาพเพื่อเปลี่ยนความรู้สึก “หัคนคติและค่านิยม” ในบรรดากลุ่มที่ใช้ถ้อยคำภาษาด้วยกันจะพบว่า การโฆษณาชวนเชื่อเป็นกลวิธีที่ใช้มากที่สุดในสังคม เช่น โทรทัศน์ ใช้เทคนิคของการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อพยายามควบคุมพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค นักการเมืองใช้การโฆษณาชวนเชื่อเพื่อพยายามที่จะควบคุมพฤติกรรมในการไปออกเสียงเลือกตั้ง บริษัทต่าง ๆ มากมายและองค์กรต่าง ๆ รวมทั้งวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยจะมีแผนกประชาสัมพันธ์เพื่อทำให้ผู้มาติดต่อเกิดภาพพจน์ที่ดีต่อสถาบัน บริษัท ห้างร้าน องค์การ ฯลฯ และทำให้ผู้มาติดต่อ มีพฤติกรรมและหัคนคติต่อองค์กรต่าง ๆ ไปในทางที่จังประโภชแก่องค์กรด้วยการให้ข่าวสารที่ได้เลือกสรรแล้ว

- เรื่องตลกขำขัน (humor) เรื่องตลกขำขันเป็นกลวิธีใช้กลอุบายนอย่างหนึ่งได้เหมือนกัน โดยการเอาเรื่องจริงมาล้อเลียน กลวิธีดังกล่าวจะพบเห็นจากการตูนการเมืองในหนังสือพิมพ์ หรือในวารสารได้โดยทั่วไป ซึ่งนักเขียนการตูนจะจับจุดมาเขียนให้เป็นเรื่องชวนหัว ในขณะที่ข่าวสารหรือข้อความคำพูดบางอย่างไม่สามารถแสดงต่อมวลชนตรง ๆ ด้วยถ้อยคำภาษาได้ แต่การตูนชวนหัวสามารถกระทำได้

เรื่องตลกขำขันสามารถลดความน่าเชื่อถือของบุคคลอื่น ๆ ได้ด้วย ดังนั้น การที่สามารถลดความน่าเชื่อถือของบุคคลนั้น ๆ จึงเท่ากับเป็นการลดอำนาจในการควบคุมของเขาเหล่านั้น เรื่องตลกขำขันสามารถทำให้สถานการณ์สังคมที่มีความตึงเครียดคลายความตึงเครียดลงได้ นอกจากนี้เรื่องตลกขำขันสามารถสร้างให้คนหนึ่งมีสถานภาพหรืออำนาจสูงขึ้น ขณะเดียวกัน เป็นการลดสถานภาพหรืออำนาจของคนอื่น ๆ ให้ต่ำลง

- การพูดปดมดเท็จ (lying) เป็นกลวิธีใช้กลอุบายนที่ใช้โดยทั่วไป การพูดปดมดเท็จ ควบคุมพฤติกรรมของผู้อื่นด้วยการให้ข้อมูลผิด ๆ การพูดปดมดเท็จเป็นการป้องกันและส่งเสริม ความสำเร็จของผู้โกหก เด็ก ๆ โภหกเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกทำโทษ พยายามใช้การโฆษณาหลอกลวง เพื่อแสวงหากำไรเพิ่มขึ้น นักการเมืองบางคนโกหกเพื่อที่จะรักษาเก้าอี้ หรือก็เพื่อจะได้รับเข้า ทำงานตำแหน่งทางการเมืองอีก

- การให้สมญา (labeling) คนอื่น หรือกลุ่มอื่นเป็นกลอุบายนที่มีประโภชน์ในการควบคุม เช่นกัน เช่น การตั้งฉายาว่า เผ่าทารก เผ่าสารพัดพิช เด็กเหลือขอ อาชญากร เป็นต้น

- การใช้ภาษาเฉพาะ (the use of jargon) jargon เป็นภาษาเฉพาะที่ใช้โดยบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในกลุ่มหรือวัฒนธรรมย่อย เพื่อสื่อความหมายข้อความ ข่าวสาร หัคนคติ หรืออารมณ์ต่าง ๆ การใช้ถ้อยคำเฉพาะมักจะใช้เพื่อเป็นเกณฑ์กีดกั้นผู้ที่อยู่นอกกลุ่มซึ่งไม่เข้าใจการสื่อความหมาย

การใช้ถ้อยคำภาษาเฉพาะนั้น ๆ กลุ่มอาชีพมากมายรวมทั้งผู้ชำนาญการต่าง ๆ ใช้ถ้อยคำภาษาเฉพาะมาก การใช้ภาษาเฉพาะอย่างหนึ่ง อาจจะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือเป็นพวกเดียวกัน ภาษาเฉพาะจะเป็นการสร้างอาณาเขตให้กลุ่ม และจะยังผลให้กลุ่มมีความเข้มแข็งขึ้น

กลอนuityที่ไม่ใช้ถ้อยคำภาษา (nonverbal manipulation) กลอนuityที่ไม่ใช้ถ้อยคำภาษา เป็นกลไกที่พยายามทำให้การควบคุมบรรลุผลตามความมุ่งหมายด้วยวิธีการทำมากกว่าพูด กลอนuity ดังกล่าวประกอบด้วยการจัดฉากและการแสดง การปิดบังข่าวสาร การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบ การหนีปัญหา และการเกณฑ์เอาเป็นพวก

- การจัดฉากและการแสดง (staging and performance) ใช้มือบุคคลหรือกลุ่มพยายาม ที่จะถ่ายทอดความประทับใจและข่าวสารโดยการจัดแสดงให้บุคคลอื่น ๆ เกิดความเห็นสอดคล้อง ตาม เช่น การแสดงอาจว่าชี้ช่องให้มาจากการปราบปรามของตำรวจ ซึ่งจะทำให้บุคคลอื่นหรือกลุ่ม อื่น ๆ เห็นว่าเจ้าหน้าที่ได้ทำการปราบปรามอย่างสุดความสามารถหรือแสดงให้เห็นภาพพจน์ ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ดังนั้น กลอนuityชนิดนี้จึงเป็นการกระทำที่บางครั้งเป็น การปกปิดความจริง ซ่อนเร้นสิ่งสำคัญบางอย่างและก่อให้บุคคลอื่น ๆ เข้าใจผิดในข้อเท็จจริง ซึ่งจะยังผลให้ผู้ใช้กลวิธีนี้ควบคุมสังคมได้

- การปิดบังข่าวสาร (withholding information) เป็นกลอนuityที่ไม่ใช้ถ้อยคำภาษาได้มี การนำไปใช้ในการปฏิสัมพันธ์มากมาย

การปิดบังข่าวสารที่มีคุณค่าจากผู้มีอำนาจเห็นจะทำให้ผู้อื่นได้อ่านใจที่ต่างกว่าเกิด ความไว้ความสามารถในการตัดสินใจ ซึ่งจะยังผลทำให้การทำงานของผู้นั้นเสี่ยงอันตราย ถ้า บุคคลไม่สามารถเข้าถึงข่าวสาร เขายังเป็นคนที่ไม่รู้เรื่องนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้เขาโง่เขลา

ในสถานการณ์ส่วนมากคนเราจำเป็นต้องพึงข่าวสารมากมาย ดังนั้น การทำให้บุคคล ไม่ได้รับข่าวสารเป็นกลไกการควบคุมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ตามปกติแล้วบุคคลต่าง ๆ เลือกเผยแพร่ ข่าวสารที่มีคุณค่าเพื่อเพิ่มระดับการควบคุมบุคคลอื่น ๆ ดังนั้น ข่าวสารจึงเป็นอำนาจอย่างหนึ่ง (information is power) ตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์หรือรัฐบาล มีอำนาจในการควบคุมข่าวสาร ดังนั้นทั้งหนังสือพิมพ์และรัฐบาลจึงมีอำนาจในการควบคุม (คนใน) สังคม

- การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบ (changing rules and procedures) เป็นกลอนuityที่ไม่ใช้ ถ้อยคำภาษาที่มักใช้ในองค์การต่าง ๆ ถ้าบุคคลเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎระเบียบที่มีอยู่ โดยปกติ แล้วบุคคลดังกล่าวสามารถเรียกร้องสิทธิที่เขาก็จะได้รับในการปฏิบัติตามกฎระเบียบนั้น ๆ หากบุคคลอื่นเห็นว่ากฎระเบียบไม่ได้ยังประযุชน์ให้แก่เขา เขายังเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือตีความกฎระเบียbnั้น ๆ ใหม่

การเปลี่ยนแปลงภูมิปัญญา หรือการตีความภูมิปัญญาของเขางานครั้งใช้อ้างตรงไปตรงมา และบางครั้งใช้อ้างมีเล่นให้หลีก แต่การใช้สองแบบเป็นการรักษาไว้ซึ่งกลไกเกี่ยวกับอำนาจที่มีอยู่ และเพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงกลไกเกี่ยวกับอำนาจ

- การหนีปัญหา (avoidance) เป็นกลไกที่ไม่ใช้ภาษาธรรมชาติ นิءอง กล่าวคือ บุคคลสามารถหนีปัญหาหรือหลบหนีการเผชิญปัญหาที่เขามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย เข้าประสบผลสำเร็จในการควบคุมโดยที่เขาปกป้องตนเองจากการถูกอำนาจบังคับให้กระทำการอย่างที่เขามิได้ต้องการกระทำ เขาหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่บังคับให้เขาระการทำในสิ่งที่เขามิได้เต็มใจกระทำ นักบริหารผู้ที่ไม่ต้องการวินิจฉัยสั่งการในประเด็นปัญหาซึ่งเขากลัวว่าจะเกิดการผิดพลาดหรือทำให้เข้าเป็นคนไร้ความสามารถ มักจะใช้กลไกควบคุมนายดังกล่าว

- การเกณฑ์เอาเป็นพวก (co-optation) บุคคลที่ครองอำนาจอยู่มักจะใช้เพื่อลดการคุกคามของฝ่ายตรงข้ามด้วยการเอาบุคคลอื่นมาเป็นพวก เช่น การเลือนตำแหน่งหัวหน้าคุนงานที่เป็นผู้นำกรรมการคนสำคัญซึ่งกำลังสร้างความยุ่งยากให้โรงงานมาเป็นคนคุนงาน จะมีผลทำให้หัวหน้าคุนงานนั้นมีความรู้สึกว่าตนเป็นพวกเดียวกับฝ่ายบริหารโรงงาน ทำให้ความยุ่งยากต่างๆลดน้อยหรือหมดไป นักบริหารงานโดยมากใช้กลวิธีนี้เมื่อ่อนโยนพยายามถูกตัดค้านและอำนาจของตนถูกคุกคาม

กลวิธีบังคับ (coercive strategies)

โดยปกติกลวิธีบังคับจะใช้ก็ต่อเมื่อได้พยายามใช้กลวิธีอื่น ๆ แล้วประสบความล้มเหลว และบุคคลหรือกลุ่มยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของเขาก

วิธีการบังคับส่วนมากต้องใช้อำนาจสูง และขณะเดียวกันเป็นการเสี่ยงต่ออันตรายมาก กลวิธีดังกล่าวอาจจำแนกออกเป็นสองวิธีคือ การบังคับแบบไม่รุนแรง และการบังคับแบบรุนแรง (Paul Sites : 1975 ; p.59-62) อนึ่ง การบังคับแบบไม่รุนแรงมีแนวโน้มที่จะนำมาใช้ก่อนการบังคับแบบรุนแรง

- กลวิธีการบังคับแบบไม่รุนแรง (nonviolent coercive strategies) เป็นประโยชน์มากกว่าวิธีการบังคับแบบรุนแรง สำหรับประชาชนที่มีอำนาจน้อย เพราะว่าประชาชนเหล่านี้ไม่มีทั้งเครื่องไม้เครื่องมือ อาทิเช่น อาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรอื่น ๆ และกำลังอำนาจที่เข้มแข็ง ค่านิยมของบุคคลหรือกลุ่มอาจจะบังคับให้เลือกใช้กลวิธีแบบไม่รุนแรงได้ด้วยเหตุแห่งกัน

- บุคคลต่าง ๆ หรือกลุ่มต่าง ๆ ที่มีกำลังอำนาจพิเศษร่วมมูลใช้กลวิธีนี้ด้วยเหมือนกัน การที่เข้าเหล่านั้นเลือกกลวิธีดังกล่าว เพราะว่า กลวิธีแบบรุนแรงมากจะก่อให้เกิดความเสียหายลงทุนสูงและเป็นการเสี่ยงมากกว่า และยิ่งกว่านั้นยังทำให้เป้าหมายที่พึงประสงค์พังทลายลงได้ กลวิธีบังคับแบบไม่รุนแรงประกอบด้วยการใช้คำว่า การใช้เหตุผลโดยอกล่าวว่า การประณามการระงับ บាเน็ชารังวัด เช่น การให้การบริการและสิงข้านวยความสะดวก

- กลวิธีบังคับแบบรุนแรง (violent coercive strategies) เป็นการใช้กำลังอย่างเปิดเผยในการพยายามที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ วิธีการบังคับจะเป็นแบบใดหรือมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทรัพยากรและเป้าหมายต่าง ๆ ตลอดจนการตกลงใจที่พร้อมจะลงทุนสูงและเสี่ยงต่อการสูญเสียที่สูงมาก กลวิธีนี้เป็นวิธีที่จะเปลี่ยนแปลงหรือป้องกันการเปลี่ยนแปลงสังคม

กลวิธีบังคับแบบรุนแรงประกอบด้วย การจราจลและผู้ชุมนุมบ้าคลั่ง การปฏิวัติ และกลไกที่นำสะพรึงกลัวอื่น ๆ

กลวิธีการรวมกำลัง (coalitional strategies)

กลวิธีการรวมกำลังเกี่ยวข้องกับการร่วมกันระหว่างบุคคลต่าง ๆ หรือสังคมต่าง ๆ เพื่อร่วมกันเพิ่มทรัพยากร เพื่อแข่งขันฝ่ายตรงข้ามร่วมกัน ดังนั้นกลวิธีนี้จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มระดับอำนาจในการควบคุมให้สูงยิ่งขึ้น กลวิธีการรวมกำลังกันจำแนกออกได้เป็น 3 ชนิด (Paul Sites : 1975 ; p.63-64) คือ

1. การรวมกันอย่างถาวร (permanent unification) จะนำมาใช้เมื่อบุคคล กลุ่มหรือสังคมต่าง ๆ ได้ตัดสินใจรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทุก ๆ เรื่อง กลวิธีนี้มักปรากฏเมื่อกลุ่มหรือบุคคลหรือสังคมต่าง ๆ มีสิ่งที่เหมือน ๆ กันมาก ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าการรวมกันจะเป็นการรวมพลังก่อให้เกิดความมั่นคงและเมื่อร่วมกันแล้วจะมีสิ่งสูญเสียเพียงเล็กน้อยหรือไม่มีสิ่งสูญเสียเลย

2. การรวมกันอย่างชั่วคราว (temporary unification) เป็นการรวมเข้าด้วยกันอย่างชั่วคราวของประชาชน กลุ่ม หรือสังคมต่าง ๆ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะในระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งการรวมกันนั้นมักเป็นผลมาจากการถูกคุกคามร่วมกัน เมื่อประสบชัยชนะจากภัยที่คุกคามแล้วการรวมกันดังกล่าวก็จะถลายไป ใน การรวมเข้าด้วยกันนั้นความแตกต่างของแต่ละฝ่าย และแม้แต่การบาดหมางก็ยังมีอยู่ แต่ในการแข่งขันนั้นต่อภัยที่คุกคามร่วมกันของบุคคลกลุ่ม หรือสังคมต่าง ๆ ทำให้มาร่วมกันและมีอนาคตที่ดีกว่ากัน

กลวิธีนี้จะพบได้เสมอในยามสงคราม เมื่อชาติต่าง ๆ มารวมกันเพื่ออาชานะชาติอื่น ๆ หรือกลุ่มชาติอื่น ๆ

องค์การ NATO และสนธิสัญญา Warsaw เป็นตัวอย่างของการรวมกันอย่างช้าๆ ในปัจจุบันนี้ ซึ่งการรวมตัวกันดังกล่าวเป็นผลมาจากการทำสงครามเย็นระหว่างประเทศหรือ-อเมริกาและสหภาพโซเวียตรัสเซีย

3. การรวมกันเป็นบางส่วน (partial unification) บุคคล กลุ่ม หรือสังคมต่าง ๆ มารวมกันเพื่อประโยชน์เป้าหมาย และป้องกันผลประโยชน์ต่าง ๆ ร่วมกัน การรวมกันดังกล่าว ลักษณะที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล กลุ่ม หรือสังคมต่าง ๆ ก็ยังคงมีอยู่ แต่การรวมกันนี้มักมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้รับความสำเร็จในเป้าหมาย หรือผลประโยชน์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ตัวอย่างเช่น การรวมกันระหว่างกรรมการเพื่อกระดับสภาพการทำงานและรายได้ให้ดีขึ้น

กลวิธีในการถอนตัว (withdrawal strategies)

กลวิธีการถอน ใช้เมื่อเข้าไปยุ่งเกี่ยวก็ไม่ได้รับสิ่งที่ประสงค์ หรือบุคคล กลุ่ม หรือสังคมที่บุคคล กลุ่ม หรือสังคมอื่นเข้าไปยุ่งเกี่ยวแล้ว บุคคล กลุ่ม หรือสังคมนั้นไม่ได้ปฏิบัติตามสัญญาหรือเมื่อเข้าไปยุ่งเกี่ยวด้วยก็ยังไม่ได้รับความปลอดภัยจากการภัยคุกคาม เป็นต้น มีบางเหตุนักที่เมื่อขอถอนตัวแล้วไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า ถ้าบุคคล กลุ่ม หรือสังคมหนึ่งได้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและมีความสัมพันธ์ที่สำคัญ การถอนตัวของบุคคล กลุ่ม หรือสังคมดังกล่าวยอมคาดได้ว่ากลุ่มที่บุคคล กลุ่มหรือสังคมหนึ่ง ไปมีความสัมพันธ์ด้วย จะได้รับผลกระทบทางเดินอย่างรุนแรง กลวิธีในการถอนตัวประกอบด้วย (1) การถอนตัว (2) การถอนตัวแบบพิธีการ (3) การถลายตัวของกลุ่ม (Paul Sites : 1975 : p.64)

1. การถอนตัว (physical withdrawal) เกี่ยวกับบุคคล กลุ่ม หรือสังคมหนึ่ง ๆ ถอนตัวโดยสิ้นเชิงจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล กลุ่ม หรือสังคมอื่น

2. การถอนตัวแบบพิธีการ (ritual withdrawal) เงื่อนไขการถอนตัวแบบนี้ไม่เหมือนกับการถอนตัวจากการมีความสัมพันธ์โดยสิ้นเชิง กล่าวคือ บุคคล หรือกลุ่ม ยังคงอยู่ในกลุ่ม หรือองค์การ และเข้ายังคงทำผลประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อตนเอง ซึ่งที่จริงแล้วเขายังคงอยู่ในกลุ่มแต่เพียงตัว ส่วนจิตใจไม่ได้อุทิศให้กับกลุ่ม ตัวอย่างเช่น กรรมการไปทำงานแต่ไม่ได้สนใจเกี่ยวกับงานของเข้า นักศึกษาที่เข้าไปในชั้นเรียน แต่ก็ไม่สนใจศึกษาเล่าเรียน ทั้งกรรมการและนักศึกษาที่กำลังปฏิบัติตามกลวิธีถอนตัวแบบพิธีการเป็นกลไกในการควบคุมนายจ้างและครูอาจารย์แบบหนึ่ง

3. การสลายตัวของกลุ่ม (group disbandment) อาจใช้เป็นสมือนกลิวีในการ “ถอน” โดยมีรัตถุประสงค์เพื่อความปลอดภัยหรือเพราะว่ากกลุ่มไม่มีประโยชน์ต่อไปอีกแล้ว ด้วยอย่างเช่น หลังจากการปฏิวัติกลุ่มเก่าต่าง ๆ ที่ถูกมองว่าจะคุกคามการปกครอง หรือผู้ปกครองใหม่ กลุ่มอาจจะทำการสลายตัวเพื่อความปลอดภัยของสมาชิกกลุ่มเอง จะเห็นได้จากภัยหลังการปฏิวัติ ในประเทศไทยเดิม เนื่องจากกลุ่มต่าง ๆ ได้สลายตัวไป หรืออีกนัยหนึ่งกลุ่มต่าง ๆ อาจจะสลายตัวไป เพราะว่าเป้าหมายต่าง ๆ ได้บรรลุผลสำเร็จแล้ว หรือพิจารณาแล้วเห็นว่า แม้จะเป็นกลุ่มต่อไปก็ไม่สามารถสนองความต้องการของกลุ่มได้ อันนี้ กลุ่มต่าง ๆ อาจจะสลายตัว เพื่อตั้งกลุ่มใหม่ก็ได้

กลิวีต่าง ๆ ในการควบคุมและจัดระเบียบสังคมดังกล่าวแล้ว 7 ประการใหญ่ ๆ ซึ่ง “ได้แก่กลไกทางวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยน ภูมิปัญญา กลอุบายน การบังคับ การรวมกำลัง และ การถอนตัว เป็นกลไกที่มีผลต่อการจัดระเบียบและการควบคุมทั้งสิ้น ”ได้มีการใช้กลิวีต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วในระดับต่าง ๆ และอาจจะใช้ทุกกลิวี หรือบางกลิวีในการควบคุมกลุ่ม บุคคล หรือสังคมต่าง ๆ ด้วยอย่างเช่น กลิวีบังคับได้ใช้อย่างกว้างขวางในสังคมที่ปกครองในระบบ เผด็จการเบ็ดเสร็จมากกว่าสังคมที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งในสังคมที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตยมักใช้กลิวี อุบัติสังคม อย่างมากในสังคมขนาดเล็กและสังคม ที่มีความชัดเจนอย่างมักจะใช้กลไกทางวัฒนธรรม เพราะว่าสังคมเหล่านี้มีการแบ่งงานที่จำกัด และไม่มีทางเลือกใช้กลไกอื่น ส่วนประชาชนในสังคมสมัยใหม่หรือสังคมชั้นสูงที่มีการแบ่งงานมากมาย มักจะใช้กลิวีหรือกลไกการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญา และกลอุบายน ในสังคมที่ประกอบด้วยประชากรที่มีลักษณะแตกต่างกันมักจะใช้กลิวีรวมกันและกลิวีการแลกเปลี่ยน

การอบรมทางสังคมกับการควบคุมทางสังคม (social control and socialization)

คำว่า socialization นักวิชาการได้ให้ความหมายเป็นภาษาไทยไว้ต่าง ๆ กันมากmany เช่น การเรียนรู้ทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม การอบรมให้รู้ะเบียนสังคม การอบรมให้เรียนรู้ สังคม สังคมกรณี สังคมประกิจ และการอบรมทางสังคม เป็นต้น

การอบรมทางสังคมเป็นกระบวนการควบคุมซึ่งกันและกันที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในตัวบุคคล (1) เกี่ยวกับตัว (ของเข้า) เอง และลักษณะความเป็นตนของเข้า และ (2) วิธีที่เข้าจะไปมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้เมื่อบุคคลได้เข้าไปในสถานการณ์ที่แปลงใหม่ เข้าจะต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อที่จะปฏิบัติตนได้ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อควบคุมการสนองตอบของบุคคลอื่น ดังนั้น การอบรมทางสังคมจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น

ตลอดชีวิตของบุคคล บุคคลเรียนรู้สิ่งวิธีการปฏิบัติตนในสถานการณ์ต่าง ๆ แต่ละขั้นของชีวิต ที่แตกต่างกันไป การอบรมทางสังคมที่ต่อเนื่องกันดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นของบุคคล เพื่อที่บุคคล จะสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเพื่อที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการ การจัดระเบียบสังคม

การอบรมทางสังคม เกิดจากการที่บุคคลมาสัมพันธ์ทางสังคมหรือมีปฏิสัมพันธ์ทาง สังคม (social interaction) และทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปตามความคาดหวัง หรือบรรทัดฐานของบุคคลอื่นที่เป็นสมาชิกอยู่ การอบรมทางสังคมนั้นมีลักษณะเป็นกระบวนการ การควบคุมซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมถึงการเรียนรู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงว่าบุคคลควรจะทำ อะไรในเรื่องของตนเองและจะปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์หนึ่ง ๆ เมื่อมีการประทับสัมภาระ ทางสังคมเกิดขึ้น

จากการที่กล่าวว่าการอบรมทางสังคมเป็นกระบวนการควบคุมซึ่งกันและกันก็ เพราะ ว่าขณะที่บุคคลได้รับการอบรมทางสังคมจากบุคคลอื่น ๆ นั้น บุคคลอื่น ๆ ก็ได้รับการอบรมทาง สังคมจากบุคคลนั้นด้วย

การอบรมทางสังคม 2 ประเภทใหญ่ ๆ (Paul Sites : 1975 ; p.41-42) ที่สำคัญคือ

1. การอบรมทางสังคมขั้นปฐมภูมิ (primary socialization) การอบรมทางสังคมดังกล่าว จะ pragmatique แต่หากได้เป็นสมาชิกของสังคม เริ่มตั้งแต่ครอบครัวที่ในการให้การอบรม สังสอนเด็ก ครอบครัวเตรียมตัวเด็กให้พร้อมที่จะเข้าร่วมกับคนอื่นในโลกกว้าง ครอบครัวเป็น ผู้อบรมสังสอนเรื่องความรัก หน้าที่ และสิทธิต่าง ๆ สอนให้เข้ากับคนอื่น ๆ ในสังคมได้

2. การอบรมทางสังคมขั้นทุติยภูมิ (secondary socialization) จะเกิดเมื่อบุคคลได้ผ่าน กระบวนการอบรมทางสังคมขั้นปฐมภูมิแล้ว และต้องการเข้ากับสังคมหรือเปลี่ยนสภาพทาง สังคม เช่น การเลื่อนชั้นทางสังคม จากชนชั้นต่ำเป็นชนชั้นกลาง เข้าก็จะได้รับการอบรมทาง สังคม

รูปแบบของการอบรมทางสังคมทั้งสองประเภทข้างต้น เป็นกลไกควบคุมสังคมทาง วัฒนธรรมที่สำคัญและใช้อย่างแพร่หลายกว้างขวาง เพราะจะเป็นแบบแผนอันแนบท้าย ปฏิบัติหรือที่เรียกว่า บรรทัดฐานทางสังคม ได้กำหนดไว้โดยสมาชิกกลุ่มที่มีอยู่ และสิ่งดังกล่าว เป็นที่เห็นพ้องต้องกันระหว่างสมาชิกซึ่งได้รับการอบรมให้เรียนรู้ทางสังคมมาก่อน

เพื่อให้ระบบสังคมดำเนินต่อไปได้ไม่สูญเสียไป และเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณะ จึงได้มีการกำหนดบรรทัดฐาน ค่านิยม และอื่น ๆ อบรมสังสอนสมาชิกใหม่ โดยสมาชิกเก่าจะ พยายามติดตามการยอมรับของสมาชิกใหม่ต่อสิ่งที่กลุ่มสอนให้ และโดยที่สมาชิกใหม่ต้องการ

เป็นสมาชิกกลุ่ม ดังนั้น อำนาจของเข้าสู่กลุ่มสมาชิกเก่าควบคุม ซึ่งเป็นผลให้พฤติกรรมของสมาชิกใหม่ถูกควบคุมโดยสมาชิกเก่า

สิ่งที่ให้การอบรมทางสังคมมีอำนาจเป็นเสมือนกลไกการควบคุมมาก่อนอย่างใดขึ้นอยู่กับระดับความสนใจของสมาชิกใหม่ที่จะมาเป็นสมาชิกกลุ่ม สำหรับการเกิดใหม่ ระดับความสนใจสูงมาก เพราะว่าเข้าต้องอาศัยบิดามารดาในการมีชีวิตต่อ สิ่งที่เข้าต้องการจากบิดามารดาไม่ใช่แต่เพียงการได้รับความสงสารและร่วงล้างของอารมณ์ที่จำเป็น เช่น ความรัก ความเย็นดูเห็นนั้น แต่เข้าต้องการอาหารและการได้รับการปกป้องให้พ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ อีกด้วย ทั้งนี้เพราะว่าการเกิดใหม่ ไม่มีทางเลือกที่จำกัด อันเนื่องมาจากปัจจัยทางชีวภาพและร่างกาย ที่ต้องพึ่งพาอาศัยบิดามารดา ถ้าสมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติตามกลไกการอบรมทางสังคมที่กลุ่มกำหนดให้ เขายังคงที่จะเรียกร้องสิ่งที่เข้าควรจะได้รับ และมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับจากสมาชิกกลุ่มเมื่อเข้าปฏิบัติตาม ดังนั้น กลไกการอบรมทางสังคมจึงเป็นการพยายามที่จะควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกใหม่ การอบรมทางสังคมมองได้สองนัยคือ อาจมองในแง่ของสมาชิกเก่าควบคุม สมาชิกใหม่ และสมาชิกใหม่ควบคุมสมาชิกเก่า ทั้งนี้เพราะเมื่อสมาชิกใหม่กลยุทธ์เป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างของกลุ่ม เข้ายื่นมีอำนาจในการควบคุม ดังนั้น การควบคุมจึงเป็นการควบคุม ซึ่งกันและกัน (reciprocal control)

กลุ่มสังคมกับการควบคุมทางสังคม (social control and social groups)

ชีวชีวิตของเรานับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายได้เกี่ยวพันและผ่านกลุ่มต่าง ๆ มาอย่าง กันต่อไป เราเกิดในกลุ่มสังคมที่เรียกว่า ครอบครัว อันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ที่เราใกล้ชิดและเป็นกลุ่มที่ให้การอบรมทางสังคมแก่เรา และที่ที่เราเกิดในบ้านส่วนมากเรายังเรียกว่า โรงพยาบาล ซึ่งก็เป็นกลุ่มทางการที่ใหญ่กลุ่มนี้ ตลอดชีวิตของเรากลุ่มเป็นที่ที่ซึ่งก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ อันส่งผลให้เกิดลักษณะของตนเองและเป็นที่ที่ซึ่งเราพบความหมายของบุคคลหรือทำให้บุคคลมีความสำคัญ สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ใช้กลไกควบคุมสังคมแตกต่างกัน ในการสร้างระบบความสัมพันธ์ (patterns of interaction) การที่สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ใช้กลไกควบคุมทางสังคม ที่แตกต่างกันก่อให้เกิดกลุ่มประเภทต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน

กลุ่มทางสังคมสามารถจำแนกออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ชนิด คือกลุ่มที่เป็นทางการ (formal groups) และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (informal groups) ซึ่งแต่ละประเภทยังจำแนกออกเป็นชนิดย่อย ๆ ได้อีก กล่าวคือ กลุ่มชนิดย่อยของกลุ่มที่ไม่เป็นทางการรวมถึงกลุ่มปฐมภูมิ (primary group) เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนสนิท (congeniality groups) เช่น กลุ่มสภาคแฟร์ (cliques) และกลุ่มเพื่อน (friendship group) กลุ่มชนิดย่อย ๆ ของกลุ่มที่เป็นทางการรวมถึงสมาคม ที่เป็นสมาชิกโดยสมัครใจ (voluntary associations) เช่น กลุ่มหรือสมาคมครู-ผู้ปกครอง และที่สำคัญที่สุดคือกลุ่มราชการ (bureaucracies)

ความแตกต่างระหว่างกลุ่มทางการและกลุ่มไม่เป็นทางการ : ลักษณะ

กลุ่มทางการ (formal groups) มักเป็นกลุ่มที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก และลักษณะความสัมพันธ์ความใกล้ชิดชนิด “วิสาชา ปรามา ญาติ” หรือความใกล้ชิดเป็นญาติอย่างยิ่ง (บรรพต วีระสัย : 2520 ; หน้า 185) มีน้อยหรือไม่มีเลย การผูกพันทางอารมณ์หรือความรู้สึกในกลุ่มเบาบางมาก ความสัมพันธ์มักเป็นไปในรูปที่ไม่ถือบุคคลเป็นหลัก ความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มมักเป็นไปตามกลไกเกี่ยวกับกฎระเบียบ กลไกในการควบคุมสมาชิกกลุ่มประเภทอื่น ๆ ก็มีนำมาใช้บ้างเหมือนกัน แต่ตามปกติแล้วมักใช้กลไกเกี่ยวกับกฎระเบียบเสมอ

กลุ่มแบบไม่เป็นทางการ (informal groups) ได้แก่กลุ่มปฐมภูมิซึ่งเป็นกลุ่มขนาดเล็ก มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนม มีความสัมพันธ์ทางอารมณ์และมีความรู้สึกต่อ กัน โดยไม่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์โดยตรง เป็นความใกล้ชิดแบบ “วิสาชา ปรามา ญาติ” หรือความใกล้ชิดเป็นญาติอย่างยิ่ง

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มทางสังคมขอให้นักศึกษาดูได้จากบทที่ เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

กลไกในการควบคุมของกลุ่มทางการและกลุ่มไม่เป็นทางการ

ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างกลุ่มไม่เป็นทางการและกลุ่มทางการ คือกลุ่มที่มีโครงสร้างแบบไม่เป็นทางการ ไม่ใช้กลไกควบคุมสังคมประเภทกฎระเบียบ ส่วนกลุ่มที่มีโครงสร้างแบบทางการมักใช้กลไกเกี่ยวกับกฎระเบียบเสมอ โดยมีกฎระเบียบที่เป็นลายลักษณ์อักษรใช้ควบคุมพฤติกรรมสมาชิก โดยมักกำหนดตำแหน่งหน้าที่ภายในโครงสร้างของกลุ่ม เช่น มีประธาน เลขาธิการ กรรมการและสมาชิกกลุ่มคาดหวังว่าสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ จะปฏิบัติตามกฎระเบียบ ที่วางไว้ นอกจากนั้นขั้นตอนที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มแบบทางการมีเงื่อนไขต่าง ๆ กำหนดไว้ ผู้ใดต้องการเป็นสมาชิกก็ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่กลุ่มกำหนด

การใช้กลไกควบคุมระหว่างกลุ่มทางการและกลุ่มไม่เป็นทางการก็แตกต่างกันไป ตัวอย่าง เช่น กลไกในการแลกเปลี่ยนกุญแจทางการใช้ป้ออยมากกว่ากลุ่มไม่เป็นทางการ กลไกกลุ่มใหญ่และกลไกการรวมตัวเข้าด้วยกันใช้ทั้งกลุ่มทางการและกลุ่มไม่เป็นทางการ กลไกทางวัฒนธรรมใช้ทั้งกลุ่มทางการและกลุ่มไม่เป็นทางการ แต่กลุ่มแบบไม่เป็นทางการมีแนวโน้มใช้มากกว่ากลุ่มแบบทางการ กลไกการถอนตัวใช้บ่อยในกลุ่มทางการ กลไกบังคับใช้ทั้งกลุ่มทางการและกลุ่มไม่เป็นทางการ

เรื่องการควบคุมทางสังคมยังมีหัวข้อที่น่าสนใจอีกมาก อาทิเช่น สื่อสารมวลชนกับการควบคุมทางสังคม สถาบันต่าง ๆ เช่น สถาบันทางสังคม สถาบันทางเศรษฐกิจ และสถาบันทางการเมืองกับการควบคุมทางสังคม บทบาทของสหประชาชาติกับการควบคุมทางสังคม เป็นต้น ผู้ที่สนใจศึกษารายละเอียดได้จากหนังสือต่าง ๆ ที่อ้างอิงไว้ท้ายบทนี้ และวิชาทางสังคมวิทยา-มนุษยศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- บรรพต วีระสัย, สังคมวิทยา-นาฏยวิทยา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2520,
หมายเลขอารบิก 2014)
- ประสาท หลักศิลา, สังคมวิทยา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2514)
- ไพบูลย์ เครือแก้วฯ, ลักษณะสังคมไทย (กรุงเทพฯ : จัดพิมพ์โดย ปรีชา สามัคคีธรรม บรรณา-
ธิกการหนังสือพิมพ์ชั้นไทย, 2513)
- อานันท์ อาภาภิรม, มโนรัตน์กับสังคม สังคมและวัฒนธรรมไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนฤกุลกิจ,
2525)

ภาษาอังกฤษ

- Alvin L. Bertrand, *Basic Sociology* (New York : Meredith Publishing Company, 1967)
- Gerhard Lenski and Jean Lenski *Human Societies, An Introduction to Macrosociology*, (New
York MacGraw-Hill Book Company, 1974)
- Kimball Young, *Handbook of Social Psychology*, (London, Routledge & Kegan Paul Ltd.,
Revised Edition 1975, reprinted 1960, 1963)
- Paul Sites, *Control and Constraint an Introduction to Sociology* (New York : Macmillan Publishing
co., Inc, 1975)
- Robert Bierstedt, *The Social Order*, Fourth Edition, (New York : MacGraw-Hill, inc., 1974)

อ้างอิงสองทดลองภาษาไทยภาษาอังกฤษ

- จีรพรรณ กาญจนะจิตรา, *การพัฒนาบุมิชน* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2520) อ้างถึง Richard T, Lapierre, A *Theory of Social Control* (New York : McGraw-Hill
Book Company, 1954)
- บรรพต วีระสัย, สังคมวิทยา-นาฏยวิทยา อ้างถึง Horton and Hunt หน้า 57
- บรรพต วีระสัย, สังคมวิทยา-นาฏยวิทยา อ้างถึง Paul H. Landis, *Introductory Sociology p.16*
(New York : Ronald, 1958)
- บรรพต วีระสัย, สังคมวิทยา-นาฏยวิทยา อ้างถึง H.P. Fairchild, *Dictionary of Sociology and
Related Sciences.* (Littlefield, 1959)

14. บรรพต วีระสัย, สังคมวิทยา-มนุษย์วิทยา อ้างถึง John and Mavis Biesanz
15. บรรพต วีระสัย, สังคมวิทยา-มนุษย์วิทยา อ้างถึง M.Sherif, *The Psychology of Social Norms*, 1936
16. บรรพต วีระสัย, สังคมวิทยา-มนุษย์วิทยา อ้างถึง Routledge and Kegan Paul, A *Dictionary of Sociology*, หน้า 125-126, 1968
17. อาณัท อาภาภิรัม, ใน มนุษย์กับสังคม สังคมและวัฒนธรรมไทย อ้างถึง ประเสริฐ แย้มกลินพุ่ง การจัดระเบียบทางสังคม, (คำบรรยายวิชาสังคมวิทยา แผนกวิชาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 3)
18. Alvin L. Bertrand. *Basic Sociology*, อ้างถึง Don Martindale, *American Society* (Princeton, New Jersey, Van Nostrand, 1960) p.364
19. Alvin L. Bertrand. *Basic Sociology*, อ้างถึง Harry C. Bredemeier and Richard M. Stephenson, *The Analysis of Social Systems* (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1962) p.146
20. David A. Schulz and Stanley F. Rodgers, *Marriage, The Family and Personal Fulfillment*. (New Jersey, Englewood Cliffs. Prestice-Hill, Inc. 1975) อ้างถึง Abraham Maslow, *Toward a Psychology of Being*, p. 155
21. Paul Sites, *Control and Constraint*, อ้างถึง Blau, Peter M., *Exchange and Power in Social Life*, (New York : Wiley, 1964 p.88)
22. Paul Sites, *Control and Constraint*, อ้างถึง Goffman Erving, *The Presentation of Self in Everyday Life*. (Garden City, N.Y. : Doubleday, 1959)
23. Paul Sites, *Control and Constraint and Introduction to Sociology* อ้างถึง Tylor, Sir Edward Burnett, *Primitive Culture*, (New York : Brentano's 1924)
24. Paul Sites, *Control and Constraint*, อ้างถึง William Graham Sumner, *Folkways* (New York : Dover, 1959 พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ 1906)

role conflict

(ความขัดแย้งทางบทบาท)

ใช้ 2 อย่าง คือ

1. เป็นความต้องการที่แข่งขันในตัวบุคคลนั่ง ๆ เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น ทำให้เกิดพฤติกรรมที่แข่งกันในตนเอง ตัวอย่างเช่น เป็นครูสอนจิตวิทยา แต่ห้องสาวสอบวิชานี้และขอคำแนะนำเรื่องข้อสอบ
2. เป็นประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความตึงเครียดในบุคคล เพราะพฤติกรรมของบุคคลที่จะมีบทบาทนั้นไม่ลงรอยกันกับบทบาทของคนอื่น เช่น บิดาเป็นตำรวจ แต่ลูกเป็นขโมย